

HÖGSKOLAN VÄST

Institutionen för Individ och Samhälle

Socialpedagogiska programmet

SOP 10, Campus

”Det gav ju otroligt mycket alltså; erfarenhet känner jag såhär i efterhand”

– en studie om före detta fritidsgårdsbesökarens upplevda tid på gården.

**“It gave incredibly much; experience, I feel
in hindsight”** - a study of former visitors and their perceived
time at the recreation center.

Författare Siv Tengberg

Examensarbete i Socialt arbete, 15 hp

Handledare: Annika Theodorsson

Examinator: Daniel Rauhut

Vårterminen 2013

Förord

Först av allt vill jag tacka de fina människorna som ställde upp och deltog i intervjuerna, delade med sig av sin tid, sina minnen och tankar. Utan er hade aldrig denna uppsats kommit till.

För att få tag på dessa fina människor fick jag ta hjälp av Trollhättan Stads fritidsledare; så ni skall också ha ett stort tack!

Tack också till förvaltningschef Benny Wising och fritidsgårdschef Camilla Magnusson.

Min handledare Annika förtjänar verkligen ett stort tack för sin kunskapsrikedom, alla bra åsikter och givande handledningstillfällen hon bidragit med under arbetets gång.

Sist men inte minst vill jag tacka min fina familj för att ni visat hänsyn, lyssnat på mitt tjat, korrekturläst, stått ut med min till tider frånvaro från verkligheten och kommit med glada hejarop.

Tack alla fina!

Siv ☺

SAMMANFATTNING

Titel:	”Det gav ju otroligt mycket alltså; erfarenhet känner jag såhär i efterhand”- en studie om före detta fritidsgårdsbesökarens upplevda tid på gården.
Författare:	Siv Tengberg
Nivå/arbetets art:	Kandidat/examensarbete, 15 hp
Ämne:	Socialt arbete
Program:	Socialpedagogiska programmet, 180 hp. Högskolan Väst
Termin:	Vårterminen 2013
Handledare:	Annika Theodorsson

Syftet med denna studie är att diskutera och analysera vad fritidsgårdstiden gav den före detta besökaren av lärdomar, delaktighet och meningsfullhet. Frågeställningarna som ställs är:

- Varför valde man att gå till fritidsgården?
- Hur uppfattade besökaren att man arbetade på fritidsgården för att han/hon skulle känna sig delaktig i en meningsfull verksamhet?
- Hur tror man en ungdomstid utan fritidsgården hade sett ut?

Som teoretisk grund i uppsatsen finns Aaron Antonovsky och hans teori om Salutogenes och Kasam; Känsla av sammanhang med, samt begreppen; adolescens och relationskapital. Viktiga teorier och begrepp var för sig, men jag väljer att använda dem tillsammans då jag anser dem vara; begripliga, tillgängliga och kompatibla tillsammans med tidigare forskning och den insamlade empirin. Detta är en retrospektiv kvalitativ studie med halvstrukturerade livsvärldsintervjuer som metod. Intervjuerna genomfördes med tre stycken kvinnor och tre män i åldrarna mellan 22-59 år. Under analysen användes en kvalitativ analysmetod där de analysverktygen som ansågs lämpliga plockades in i en så kallad; bricolage. Resultatet i studien visar på att de före detta fritidsgårdsbesökarna har uppskattat sin tid på fritidsgårdarna och att de anser sig ha fått erfarenheter av att möta många människor med olika bakgrunder. Besöken på gården har varit socialiserande för den enskilde, har lett till vänskap och lärdom om hur man är en bra kompis. Man har lärt sig att visa respekt, att se andra människor och bemöta dem väl. Flera av respondenterna ser att de i sina nuvarande arbeten kan dra kopplingar till att de använder sig av lärdomar de fick under sin fritidsgårdstid.

Nyckelord: Ungdomar, fritid, fritidsgård, adolescens, KASAM

ABSTRACT

Title:	It gave incredibly much; experience, I feel in hindsight "- a study of former visitors and their perceived time at the recreation center.
Author:	Siv Tengberg
Level:	Bachelor's Thesis, 15 Higher Education Credits
Subject:	Social Work
Program:	Program in Social pedagogy, 180 Higher Education Credits. University West
Term:	Spring term 2013
Supervisor:	Annika Theodorsson

The purpose of this study is to discuss and analyze what the spent time at the youth creation center gave the former visitor of lessons, participation and meaningfulness. The questions asked are:

- Why they chose to go to the recreation center?
- How the visitor perceived that the employees worked at the recreation center to involve the visitor in a meaningful activity?
- How do they believe that a youth without a youth center had been like?

The theoretical base of the essay is Aaron Antonovsky and his theory of Salutogenesis and Kasam; Sense of coherence, and the concepts; adolescence and relational capital. Important theories and concepts on their own, but I choose to use them together because I believe them to be; understandable, accessible and compatible with previous research and the gathering of empirical data.

This is a retrospective qualitative study using semi-structured life world interviews as a method. Interviews were conducted with three women and three men, aged between 22-59 years. During the analysis, a qualitative analysis method where used and the analysis tools that were considered suitable were picked into a so-called; bricolage.

The results of the study shows that the former youth center visitors have appreciated their time in youth centers and that they feel they have gained experience of meeting many people from different backgrounds. The visitation at the youth club has been socializing for the individual, which has led to friendship and lessons on how to be a good friend. One has learned to show respect, to see other people and treat them well. Many of the respondent's see that their present work can have connection with the lesson that they learned during their time at the youth center.

Keywords: Youth, leisure, youth creation center, adolescence, KASAM

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	4
1.3 Förförståelse.....	4
2. Tidigare forskning.....	5
2.1 Ungdomars fria tid.....	6
2.2 Fritidsledaren som medskapare.....	7
2.3 Skapande av livskunskap	8
2.4 Fritidsgården – förebyggande eller främjande?.....	8
2.5 Vikten av strukturerade fritidsverksamheter.....	10
2.6 Forskningssammanfattning.....	12
3. Teoretiska utgångspunkter.....	13
3.1 Salutogenes	13
3.2 Kasam	14
3.3 Adolescens.....	15
3.4 Relationskapital	15
3.5 Teorisammanfattning.....	16
4. Metod.....	17
4.1 Retrospektiv studie.....	18
4.2 Urval och tillvägagångssätt.....	19
4.3 Validitet och Reliabilitet	20
5. Etik.....	21
6.1 Studiens resultat.....	22
Detta fick vi med oss	22
Orsaker till trivsel	25
Delaktighet och meningsfullhet	30
Vad hade vi gjort utan fritidsgården?.....	33
7. Sammanfattande diskussion	35
8. Referenslista:.....	39
9. Bilagor.....	42

1. Inledning

Som snart färdig socialpedagog med ett hjärta som klappar extra mycket för ungdomar, fritidsgårdsverksamhet och socialt arbete valde jag att skriva kandidatuppsats om dessa ämnen. Denna studie handlar om sex stycken vuxna som tidigare varit återkommande besökare på någon av Trollhättan Stads fritidsgårdar. Jag sökte svar på vad fritidsgårdstiden gav dem av lärdomar, delaktighet och meningsfullhet. Varför de blev återkommande besökare och hur de trodde deras fritid sett ut utan fritidsgården?

Själv har jag jobbat som fritidsledare under många år vilket jag är präglad av något som troligtvis kommer lysa genom i denna uppsats trots min ansträngning om neutralitet. Jag blir ofta bemött med en tvekan, undrande eller lite skeptisk min när jag talar om att jag är fritidsledare. Många har inte en aning om att detta yrke finns, vad det handlar om, har för syfte och eller vad det innebär. Enligt min uppfattning så finns fritidsgården till för alla ungdomar mellan 12-17 år. Dessa ungdomar är mitt i sin tonårsperiod där de skall hitta sitt jag, hur och vem de vill vara, vad de skall tycka och hur de skall agera i olika situationer. Sexualiteten skall utforskas, de skall komma på vem de är, göra rätt val och hitta sin identitet. Om vi ser till den psykoanalytiska traditionen så befinner sig dessa ungdomar i adolescensen som pågår i åldersspannet mellan 12-20 år (Lalander och Johansson 2012). Jag tror och hoppas att det som vilse ungdom kan kännas skönt att ha tillgång till en fritidsgård. En trygg plats där man känner sig välkommen, där man kan vara sig själv, göra det man känner för och ha möjlighet till vuxenkontakt om man önskar det.

Jag anser att man kan dra en koppling mellan fritidsgårdsverksamheten och det socialpedagogiska fältet. Att jobba på en fritidsgård med ungdomar; det handlar om socialt arbete. Jag anser att fritidsledaren jobbar väldigt socialpedagogiskt där han/hon ser, bemöter, främjar och bekräftar de ungdomar som kommer till fritidsgården. I FoU-rapporten *Främjande pedagogik* visar intervjustudien gjord med 40 stycken yrkesverksamma fritidsledare att de anser sig sitta på relevanta och viktiga kunskaper från sina utbildningar. Dessa kunskaper finns inom fälten; sociologi, socialpsykologi, ett främjande tänk och ett främjande förhållningssätt. Vidare anser dem sig ha kunskaper inom områden som social pedagogik, friskvård samt gruppdynamik i utomhusmiljö (Forkby, Johansson, Liljeholm Hansson 2008). Liknande dragningar kan man också se i fritidsledarskolornas *Gemensam utbildningsplan 2010* där det står att man som fritidsledare skall jobba för att möjliggöra en positiv fritid, skapa trygga relationer mellan individer och ha ett främjande förhållningssätt

där man ser till individens inneboende resurser. I sitt arbete skall man stärka människor både som individer och samhällsmedborgare genom att bidra till en värdefull fritid. Vidare drar de en koppling till fritidsledarens uppdrag att vara folkbildande. Detta genom att fritidsledaren jobbar tillsammans med andra yrkesgrupper för att stärka de faktorer som främjar sammanhang, delaktighet och mening (Fritidsledarskolorna 2010). En sådan koppling kan jag se mellan fritidsledaryrket och socialpedagogyrket då de ofta jobbar med de samma ungdomarna fast från olika utgångspunkter. Det kan uppstå ett fruktbart samarbete mellan yrkena som kan bidra till att få en bredare och mer sammanhängande syn på ungdomens livsvärld. Det kan vara till stor hjälp att kunna nyttja varandras kompetenser och utbyta värdefull information till exempel runt i olika stadsdelar. Exempelvis som man gör i Trollhättan där det bedrivs samarbete mellan fältenheten och fritidsgårdarna.

1.1 Bakgrund

Sedan öppnandet av den första fritidsgården i kommunal regi i Göteborg 1936 har Sverige haft fritidsgårdar i de flesta kommunerna. Antalet och populariteten har varierat genom åren. 1951 föreslogs fritidsgårdsverksamheten som mottagare av statsbidrag utifrån Ungdomsvårdskommitténs slutbetänkande. Ungdomsvårdskommittén definierade fritidsgård som att vara samlingsplatser för ungdomar i olika åldrar. Den öppna verksamheten skulle bestå av kafé- och klubbrom, man skulle vara välkommen dit utan krav på deltagande i någon specifik verksamhet. Det skulle finnas plats för den enskilde samt föreningar och olika grupper som inte hade någonstans att vara. Villkor för att få statsbidrag var att gården drevs av en kommun eller förening, att man hade en föreståndare som var väl kvalificerad och att man var obunden vad gäller politik och religion (Hanström 1990).

I SOU 1951:41 kan man utläsa att detta förslag inte antogs utan att man endast fortsatte med satsningen på att bevilja statsbidrag till hemgårdar i Sveriges hemgårdars förbund vilka utgått sedan 1945. Trots denna brist på statliga stöd till fritidsgårdsverksamhet fortsatte kommunerna att satsa och bygga ut tillbudet för ungdomarna med stöd från barnavårdsnämnden. Det blev vanligt att städerna genomförde lokala ungdomsutredningar samt att de öppnade ungdomsgårdar som centrum för fritidsverksamheter för både föreningsanslutna och föreningslösa (SOU 1951:41).

För att få en historisk beskrivning av Trollhättans fritidsgårdsverksamhet genomfördes en intervju med Benny Wising¹ som är förvaltningschef för Kultur och fritid i Trollhättans Stad.

¹ Benny Wising, förvaltningschef Kultur & fritid, Trollhättans Stad, intervju den 20 maj 2013

Han berättade stolt om en kommun som satsat på fritidsverksamhet genom tiderna. 1968-69 startades Storegårdens fritidsgård som första gården i kommunen, sedan såg man en snabb utbredning av fritidsgårdar som byggdes upp i de olika stadsdelarna. Denna utbyggnad av fritidsgårdar pågick kontinuerligt och hade som grundsyfte att se till så att ungdomarna hade någonstans att vara på kvällarna. Fritidsgårdarna bedrevs i kommunal regi eller tillsammans med olika föreningar. Uppdragsgivaren på denna tid var socialnämnden och man jobbade preventivt och förebyggande för att hålla ungdomarna borta från bland annat alkohol och droger. Trollhättans fritidsgårdar, dess personal och organisation har varit slussade fram och tillbaka mellan olika nämnder. Först låg man under socialnämnden, bytte sedan till fritidsnämnden, sedan blev man liggande under kultur och fritidsnämnden för så att bli flyttad till KUB- Kultur, utbildning och barnomsorg för att slutligen få landa i den nuvarande egna Kultur och fritidsnämnden. Wising berättar vidare om en kommun som verkligen satsat på ungdomsfrågor och fritidsgårdsverksamhet. Det har funnits och finns en positiv medvetenhet och inställning bland politikerna i staden som sett till betydelsen av fritidsverksamheten för ungdomar och satsat på den. Trollhättan var tidigt ute bland de svenska kommunerna med satsningen att anställa fritidsledare på hel och halvtid i stället för att bara ha timanställda, detta för att få en bättre kontinuitet i verksamheterna och ge besökarna en trygghet med en ständig fast personal. Man har under längre tid varit landsledande på frågor gällande ungdomspolitik vilket lett till att man byggt upp N3 som är ett ungdomskulturhus och att man nu bygger en ny fritidsgård i staden som skall stå färdig hösten 2013.

I dagsläget finns det åtta stycken fritidsgårdar som drivs av Trollhättans Stad och man bistår två stycken verksamheter som är brukardrivna. Fritidsgårdarna riktar sig till besökargruppen som är mellan 12-17 år. Verksamheterna jobbar för att vara mötesplatser i stadens alla stadsdelar som passar alla inom åldersspannet man vänder sig till oberoende av kultur, kön och livsstil. Frivillighet, öppenhet och förebyggande arbete är ledord liksom att jobba med bekräftelse gentemot de unga. Fritidsledarna jobbar för ungdomarna genom att finnas där för dem, lyssna på dem, föra samtal med dem, sätta gränser, orka stå kvar och vara relationsbyggare. Fritidsgårdarnas verksamheter skall vara medskapare till en god folkhälsa och en positiv livsstil, detta bland annat genom möjlighet till inflytande och påverkan (<http://www.fritidsgardarnathn.se/>).

Sett ur ett samhällsperspektiv anser jag att det är viktigt med alla studier som handlar om ungdomar och deras situation. Det är viktigt att få fritidsgårdsverksamheten och dess

betydelse upp på agendan så att våra kommuner för ungdomarnas skull inte väljer att skära ner på kultur- och fritidverksamheterna i första hand när de kämpar med sina besparingar. Sveriges kommuner och landsting genomförde under 2010 en landsomfattande enkätundersökning om anläggningar inom kultur och fritidsområdet. Denna undersökning visade på att det i Sverige i 2010 fanns 1109 stycken fritidsgårdar. När samma undersökning gjordes 2006 fick man ett svar med ett fritidsgårdsantal i Sverige som uppgick till 1349, så på 4 år har alltså 240 fritidsgårdar försvunnit vilket är en stor minskning. I genomsnitt blir det 60 stycken nerlagda fritidsgårdar varje år. Denna minskning har varit en pågående trend under 1990-talet och har varit störst bland de kommunala fritidsgårdarna, men man har även sett minskning bland de föreningsdrivna (Sveriges kommuner och landsting 2010).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att diskutera och analysera vad fritidsgårdstiden gav den före detta besökaren av lärdomar, delaktighet och meningsfullhet.

- Varför valde man att gå till fritidsgården?
- Hur uppfattade besökaren att man arbetade på fritidsgården för att han/hon skulle känna sig delaktig i en meningsfull verksamhet?
- Hur tror man en ungdomstid utan fritidsgården hade sett ut?

1.3 Förförståelse

Inom mig finns ett ständigt pågående intresse för ungdomar, deras utveckling, uppväxtvillkor, fritid och hur de blir bemötta och bedömda ute i samhället. Största orsaken till detta är nog att arbetet med ungdomar för mig är så givande och roligt och ger så mycket. Själv är jag utbildad, och har jobbat som fritidsledare i 12 år. Vilket gör att jag sitter med en rejäl förförståelse för yrket och detta fält som jag väljer att forska på. Jag möter ofta tidigare besökare som berättar hur mycket deras tid på fritidsgården betytt för dem och ville nu försöka få någon sorts svar på om detta stämde. Detta kanske bara var något de sade för att glädja mig i vårt möte? I själva verket kanske de inte tyckte så mycket mer än att det mest var ett tidsfördriv. Jag bär som forskare med mig Sven Hartmans ord i ryggsäcken;

”Stora förkunskaper och lång erfarenhet kan ibland bli en belastning genom att de leder till en ’för-vetenhet’”(Hartman 2003, s. 22).

Detta för att jag inte skulle hindras i att fördjupa mina kunskaper trots min förförståelse. Jag hade som författare en viktig uppgift genom att hålla en kritisk distans så att jag var öppen för

att se båda sidor i det materialet jag fick in. En viktig uppgift blev att jobba för att få fram både negativa och positiva inslag av synen som de f.d. fritidsgårdsbesökarna lämnade i intervjuerna. Detta genom att ställa den sortens frågor som speglade båda sidorna. Min förförståelse fanns givetvis med mig i intervjusituationerna vilket den alltid kommer göra, men jag försökte att framstå neutral och ställa frågor utan förutfattad mening eller någon dold agenda. I intervjuerna framkom till största del positiva saker kring respondenternas upplevelser från sin fritidsgårdstid. Det negativa som nämndes handlade mest om saker som hände utanför fritidsgården. Beslutet att intervjua personer som jag inte tidigare jobbat med ansåg jag vara ett riktigt beslut, det kändes bra, nytt och spännande.

2. Tidigare forskning

För att söka tidigare forskning kring det området som handlar om den upplevda tiden på fritidsgården och vilka lärdomar man fick med sig därifrån använde jag mig av Högskolan Västs bibliotek. Sökningar gjordes i Primo, Libris, DIVA, Google Scholar, ProQuest och JSTOR m.fl. Jag hade svårt att hitta tidigare forskning som handlade om det specifika ämnet jag sökte och tog därför även hjälp av bibliotekarie i mina sök. Det som det fanns mest av var C-uppsatser som skrivits om fritidsledaryrket, vad ungdomar tycker om fritidsgården och vilka som besöker den. Då det var svårt att hitta forskning som svarade på mina frågor valde jag att presentera relevant material som ligger nära eller handlar om ungdomars egna upplevelser av sin fritid.

För att få en bättre översikt över den tidigare forskningen så har jag valt att dela in den i olika teman; *Ungdomars fria tid* som tar upp hur viktig ungdoms fritid är och dess betydelse för deras hälsa och utveckling. *Fritidsledaren som medskapare* handlar om hur fritidsledare själva anser sig jobba gentemot de ungdomar de möter på sina gårdar och temat *Skapande av livskunskap* handlar om den livskunskap som ungdomarna får med sig, denna skapas på fritidsgården som anses vara en livsvärldsarena där de möts av livsvärldspedagogen i form av fritidsledaren. *Fritidsgården – förebyggande eller främjande?* handlar om att jobba främjande och se till det friska hos besökarna. *Vikten av strukturerade fritidsverksamheter* visar på vikten av att arbeta mot måluppfyllelse i strukturerade verksamheter för att undvika antisociala och normbrytande beteenden hos ungdomar. Jag har valt ut dessa rapporter, magisteruppsatser, antologier och forskningsartiklar därför att jag tycker de belyser viktiga

punkter sett utifrån samhället, fritidledarnas och ungdomarnas synvinklar. De innehåller bra fakta, ligger i linje med de teoretiska utgångspunkterna i uppsatsen och var till hjälp för att analysera den empiri jag fick in.

2.1 Ungdomars fria tid

I Ungdomsstyrelsens skrift *Ungdomar, fritid och hälsa - En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer* ser man på olika aspekter av fritiden och fritidssysselsättningar som ungdomar kommer i kontakt med. Man ser att den fria tiden är viktig för den unges identitetsutveckling samt att den anses viktig utifrån ett demokrati- och inflytandeperspektiv. Man har möjlighet att ingå i andra sociala sammanhang än de som skolan erbjuder. I rapporten lyfts det fram att till skillnad från skola och socialtjänst så är inte fritidsverksamheten lagstadgad. Fritidsverksamheten är kommunal, alltså finns det frivillighet runt i de olika kommunerna om hur man prioriterar och hur mycket pengar man vill lägga på detta fält. Detta leder till att fritidsverksamheten finns i många olika utföranden och kombinationer runt om i de olika kommunerna. Sammantaget i forskningsöversikten framkommer det att fritiden är betydande för den unges hälsa och att aktiviteter och relationer här kan vara stärkande. Man ser bland ungdomarna tendenser till ett ökat förtroende för ledare inom fritidsverksamheter än för andra vuxna som de möter. Saker som framkommer är att fritiden kan vara bidragande för en persons utveckling i positiv riktning mot uppbyggandet av identitet, social kompetens, förmågan att lösa problem och att stärka den unges självkänsla. Inom forskning om riskfaktorerna med öppna verksamheter framkommer det behov av att det måste finnas välutbildad personal som bedriver verksamheterna. Det påpekas även att det måste finnas en stabilitet och tydlig struktur i arbetet. Man har inom ostrukturerade öppna verksamheter som saknade detta sett en negativ socialisering i grupperingar av ungdomar med problem inom det sociala och/eller psykiska fältet. Fritidsledarna i verksamheterna måste ha goda relationer till ungdomarna och se till att ungdomens möjlighet till social och personlig utveckling är i fokus. Att jobba mot negativa sociala beteenden och attityder lyfts också som en bidragande punkt. Fritiden skall vara hälsofrämjande, alltså får det inte finnas krav och tvång utan den skall vara fri och ungdomen skall känna detta. Man ser vikten av ett brett samarbete och samordnande av insatser av alla de medverkande inom ungdomens livssammanhang. Fritiden ses som ett viktigt komplement till goda föräldrarelationer och skolprestationer och i vissa fall kan den också agera som en kompensation för de som sliter med dessa relationer (Ungdomsstyrelsen 2007).

2.2 Fritidsledaren som medskapare

FoU-rapporten *Främjande pedagogik* är en utvärdering av projekt som genomfördes i Göteborgsregionen under 2006-2007 på uppdrag av Ungdomsstyrelsen. Främjande arbete med ungdomar i riskmiljöer var området för projekten och resurserna fördelades mellan aktörer som jobbade inom detta område. Syftet med studien var att se vad det främjande och förebyggande arbetet som gjordes mot ungdomar innebar. Vad ansåg de yrkesverksamma var att arbeta främjande och förebyggande och skedde det några läroprocesser i mötet? I analysen lyfts det fram fyra perspektiv som fritidsledaren anser sig jobba utifrån och som visar hur de själva tycker att de jobbar gentemot ungdomarna. Det första perspektivet är det *skyddande perspektivet* som handlar om att skydda, stödja, bemöta, och vara en ansvarsfull vuxen. Ungdomen genomgår en känslig livsfas och utsätts hela tiden för negativ påverkan och faror och då kan det vara skönt att erbjudas aktiviteter på trygga mötesplatser. Fritidsledaren som bemöter behöver vara lyhörd, relationsskapande, kunna sätta gränser, han/hon måste ha kunskaper om socialt samspel och inte vara konflikträdd. Det *socialiserande perspektivet* beskriver hur man jobbar mot en kompletterande social fostran med ämnen som; gränssättning, fördomar, man vill hjälpa ungdomen att bli en god medborgare och öka tron på den egna förmågan. Detta perspektiv riktas mest mot vissa ungdomar; de som har någon form av problembeteende. De behöver få extra hjälp att socialiseras genom att de får gränser och påpekande om de betett sig illa eller gjort något dumt. Genom att fritidsledaren vågar lägga sig i och påpeka ett felaktigt beteende är man en professionell yrkesutövare. I nästa perspektiv; det *möjliggörande perspektivet* ser man till det friska, jobbar för att utveckla förmågor, jobbar salutogent för mångfald, multikultur, och föränderlighet. I dagens stressade och individualiserande samhälle utsätts ungdomen för enorma mängder val och krav vilka kan leda till stress, destruktivitet och känslor av meningslöshet. Som fritidsledare kan man erbjuda vistelse i en icke-presterande miljö där det finns tid för återhämtning, samt att man lyssnar till och stödjer ungdomen i det den vill göra. I det sista perspektivet; *rättviseperspektivet* jobbar man mot att hjälpa de utsatta i samhället; fattiga, utsatta och invandrade ungdomar, ibland ingår kategorin tjejer här också. Här talar man om de mest utsatta i samhället, de som är i störst behov av stöd. Det samhällliga ansvaret betonas och man jobbar för att motverka känslor av utanförskap och hopplöshet. Som fritidsledare räcker det inte att bara att skydda och uppfostra ungdomarna utan man måste också jobba för att påverka samhället så att dessa ungdomar kan få samma levnadsförhållanden, möjligheter och villkor som de ”andra”(Forkby, Johansson, Liljeholm Hansson 2008).

2.3 Skapande av livskunskap

I magisteruppsatsen; *Livsvärldsarenan, livsvärldspedagogen och livskunskapen - Det kommunikativa handlandets betydelse för fritidsledaren som pedagog* har Sandberg som skrivit sin uppsats i ämnet Pedagogik tagit utgångspunkt i Habermas teori om det kommunikativa handlandet. Han har forskat på vilka konsekvenser fritidsledarna som pedagoger genom sitt kommunikativa handlande har för verksamheten på fritidsgården. Han liknar fritidsgården med en livsvärldsarena där besökaren får livskunskap genom det lärandet som skapas i samspel med fritidsledarna som framställs som livsvärldspedagoger. Han kommer i sin studie fram till att fritidsgården har en stor och viktig plats i de deltagande ungdomarnas liv och han tror att den livskunskap som ungdomarna bär med sig kan ha inverkan på deras vuxna liv. Dessa tre delar; livsvärldsarenan, livsvärldspedagogen och livskunskapen är länkade ihop och står i ett ömsesidigt beroendeförhållande till varandra. För att livsvärldspedagogen skall kunna arbeta måste han/hon ha en livsvärldsarena att jobba på och utkomsten av detta arbete blir den livskunskap som ungdomen uppnår .

Livsvärldsarenan som liknas med fritidsgården är en plats som ger ungdomen en plats för sin livsvärld där han/hon blir bemött på ett socialt, öppet sätt som de upplever vara som ett andra hem. Ungdomen kan själv välja när han/hon vill vara där och behöver inte känna att det utövas makt över honom/henne och det kostar inte heller något att komma dit eller vara där. Livsvärldspedagogen som liknas med fritidsledare jobbar på ett sätt där de har med sig ungdomarnas livsvärld som en bakgrundsbild. De har ett kommunikativt och ömsesidigt förhållningssätt gentemot ungdomarna. De framställs som trygga och lyssnande vuxna som inte utövar makt, men som ändå har makt i sin position som vuxen. De ansvarar för att ungdomarnas åsikter, tankar och idéer lyfts fram och stöttar ungdomarna i deras arbete mot en egen vuxenhet. Livskunskapen som ungdomarna anser sig ha fått genom sitt deltagande på fritidsgården är att de lärt sig att kommunicera, ta hand om varandra trots sina olikheter och respektera varandra. De tycker också att de lärt sig att vara sociala samt att de utvecklat sin sociala kompetens, de har lärt sig om livets regler av sina erfarenheter till att bli bättre människor. Med dessa livskunskapslärdomar i bagaget anser Sandberg att ungdomarna utvecklar sitt självförtroende och sin identitet, de får en ökad social kompetens och deras empati ökar (Sandberg 2006).

2.4 Fritidsgården – förebyggande eller främjande?

I antologin *Mötesplatser för unga. – aktörerna, vägvalen och politiken* diskuterar olika författare frågor som handlar om; hur fritidsverksamheten skall bedrivas, skall man nå alla

eller bara de utsatta? Vilka åldersgrupper skall man jobba mot? Vem skall driva verksamheterna? Man jobbar för att koppla ihop det förbyggande arbetet som handlar om att minska risksituationerna och det främjande arbetssättet där man jobbar för att stärka de egna resurserna. Förhoppningen är att antologin skall belysa och öppna för diskussioner om mötesplatsernas roll samt vara bidragande i utvecklingen av verksamheterna. Genom historien har synen på fritidsgårds- och mötesplatsverksamhet varit delat mellan en socialpreventiv funktion där man ansett att deltagande i verksamheten kunde vara förebyggande mot kriminalitet och ett dåligt leverne och en främjande funktion där det fanns plats för alla och där verksamheten främjar deltagarnas utveckling. Dessa två funktioner kan ses som motsatser till varandra samtidigt som de kan ses som två nödvändiga delar i fritidsgårdens och mötesplatsens funktion. Mia Hanström och Diana Pettersson Svenneke säger såhär i antologin;

”Fritidsverksamhetens främsta uppdrag är att främja ungas möjligheter att hitta och utöva sina intressen och på så sätt få dem att upptäcka och utveckla sina inneboende resurser” (Ungdomsstyrelsen 2008 s. 99).

De anser att man i den öppna verksamheten skall fokusera på det friska hos varje besökare samt att man skall jobba på olika plan för att skapa relationer och sammanhang som gör verksamheten attraktiv att besöka och att återkomma till. För att uppnå detta måste man jobba utifrån passande metoder, prioritera medvetet det man gör och jobba målinriktat. Ledarnas uppdrag och roll är viktig att se till samt hur man marknadsför verksamheten och vilka mål man jobbar mot. Hanström och Pettersson Svenneke belyser att man bör jobba utifrån ett främjande perspektiv och inte se ungdomarna som problem utan som medborgare. När man jobbar med ett främjande fokus handlar det om att rikta sig mot en bred målgrupp för att undvika stigmatisering och grupperingar. Att jobba utifrån ett främjande synsätt innebär att man utgår ifrån övertygelsen att alla personer har möjlighet att utvecklas och vara aktiva om förutsättningarna och omgivningen tillåter det. Aktiviteter arrangeras utifrån tanken att ungdomarna skall få göra något kul, göra något de är intresserade av, något som gör att de utvecklas och att de får träffa kompisar. Detta sett i motsats till det förebyggande perspektivet som bygger på en negativ förväntan om att ungdomarna kommer att göra dåliga saker; vi gör denna aktivitet för att hålla er ifrån detta. De lyfter också vikten och innebörden av vilka antaganden ledaren har med sig när han/hon bemöter besökaren, de hänvisar till Paulo Freire som lyfter betydelsen av att se målgruppen som aktiva subjekt och inte se till deras tillkortakommanden vilket kan riskera att omvandla dem till objekt. Har man denna grundsyn

och detta förhållningssätt med sig som bas anser Hanström och Pettersson Svenneke att man kan lyckas i den öppna verksamheten. Som ledare måste man utgå från det positiva och förvänta sig det goda och jobba mot det friska; jobba salutogent. Detta genom förhållningssättet att söka tillgångar och styrkor istället för att hänga upp sig i det som inte fungerar och är negativt. Ungdomen bemöts av vuxna som möter dem med respekt, lyssnar och agerar bollplank och möts av ett ställe med personal där de kan få stöd och bekräftelse. Hanström och Pettersson Svenneke lyfter in Antonovsky och hans syn på att; om tillvaron är begriplig, hanterbar och känns meningsfull så främjas hälsan hos ungdomen och det ger en känsla av sammanhang. De anser att en bra fritidsverksamhet kan hjälpa till med detta genom att ungdomen känner en tillhörighet, känner sig behövd, utvecklas socialt, lär sig demokrati och dess regler och får vara med och påverka verksamhetens utformning. Genom möten och samtal med fritidsledaren kan ungdomens tillvaro också bli mer begriplig (Ungdomsstyrelsen 2008).

2.5 Vikten av strukturerade fritidsverksamheter

I studien *Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context* visar Mahoney och Stattin att uppkomsten av ett antisocialt beteende skiljer sig mycket mellan deltagandet i strukturerade och ostrukturerade fritidsverksamheter. En strukturerad fritidssysselsättning anses bra om den är; regelbundet återkommande, vuxenledd, har ett tydligt regelverk för uppförande och deltagande och att aktiviteten bidrar till att skapa relationer mellan ungdomarna och de vuxna. Exempel på sådana aktiviteter kan vara deltagande i idrottsföreningar, musikföreningar och religiösa grupper. Forskningen visar på att deltagande i ostrukturerade fritidsaktiviteter som till exempel fritidsgårdsverksamhet ökar risken för att falla in i ett antisocialt beteende (Mahoney & Stattin 2000).

I studien *Unstructured youth recreation centre participation and antisocial behaviour development: Selection influences and the moderating role of antisocial peers* av Mahoney, Stattin och Lord (2004) framkommer efter en tvåårig longitudinell undersökning av elever i åttonde klass i Örebro att ungdomar med bristande relation till skolan och föräldrar tillsammans med antisociala ungdomarna blev besökare på de ostrukturerade fritidsgårdsverksamheterna. Deras forskning visar att ostrukturerade verksamheter som saknar krav på måluppfyllelse attraherar de ungdomar som är antisociala och att vistelse i sådana miljöer bidrar till en vidare utveckling av ett antisocialt beteende. I undersökningen uppges att det på de undersökta fritidsgårdarna fanns en eller flera vuxna som arbetade, men att de sällan

hade högre utbildning och att de inte ställde krav på verksamheten. Deltagarna i studien som gick till fritidsgården visades sig ha fler antisociala kompisrelationer samt dålig kontakt med sina föräldrar och ett sämre stöd från fritidsledarna än andra ungdomar som deltog i organiserade verksamheter. Tvärsnittsstudien visade att fritidsgårdsengagemang kunde bidra till ett antisocialt beteende samtidigt som den visade att den med ett redan antisocialt beteende kunde välja att delta i verksamheten. Det visar att det antisociala beteendet kan ha inträffat före eller oberoende av deras deltagande i fritidsgårdsverksamheten. För att skapa en bra fritidsverksamhet som kan skydda mot antisociala beteenden bör det i verksamheten enligt Mahoney, Stattin och Lord finnas tillgång till fysisk och psykisk säkerhet, en lämplig struktur, tillgång till stödjande relationer, inge en känsla av tillhörighet, positiva sociala normer, möjlighet till att utveckla sina kompetenser samt en utökad integrering av kopplingar till familj, skola och samhället (Mahoney, Stattin & Lord 2004).

Ytterligare en studie som ser till negativa upplevelser av deltagande i fritidsgårdsverksamhet är *Why a leisure context is linked to normbreaking for some girls and not others: personality characteristics and parent-child relations as explanations*. Persson, Kerr & Stattin har i denna studie med 1279 stycken 14-åriga flickor i Mellansverige riktat in sig på att se om resultaten från en studie av flickor som deltog i fritidsgårdsverksamhet och var starkt involverad med kompisar och eller pojkar under 1970-talet håller i sig i dagens kontext. Vidare sökte de svar på om dessa tjejers relation till sina föräldrar och personliga egenskaper kunde vara orsaker till att de valde att uppsöka fritidsgårdar. Resultaten visade att personliga egenskaper och erfarenheter från hemförhållanden delvis förklarade deltagandet på fritidsgården och det normbrytande beteendet. Dock fick de ingen förklaring på varför de fritidsgårdsbesökande tjejerna som var involverade med pojkar också hade höga normbrytande tendenser. Resultaten i denna undersökning visar också på verksamheter med ostrukturerade sammanhang och liten eller ingen tillsyn av vuxna. Flickorna som besökte fritidsgården var mer normbrytande i sitt umgänge med andra flickor som gick till fritidsgården än med de som inte gick dit. De gjorde även mer normbrytande saker med pojkarna än med flickorna. Studien kastar ett nytt ljus över sammanhanget mellan dåliga föräldrar - barn relationer i hemmet och normbrytande beteenden. Man kan se att dessa dåliga relationer kan leda ungdomarna till att söka dåliga kamratkontakter och kopplingar som förstärker ett antisocialt beteende. Vidare kan man se att det är socialiseringen med kamraterna i fritidskontexten, inte de dåliga föräldrarelationerna hemma som verkar förklara

varför de tjejer som går till fritidsgården och involverar sig med pojkar är mer normbrytande (Persson, Kerr & Stattin 2004).

2.6 Forskningssammanfattning

Gemensamma drag man kan se i dessa rapporter, uppsatser och antologier är att de alla jobbar för att lyfta den öppna fritidsverksamhetens betydelse för den unga människan. Ungdomens uppfattning om sin fritid tas på allvar och anses viktig. Arbetet mot det salutogena; det friska står hela tiden i fokus, hälsofrämjande mål är prioriterade och man jobbar för att uppnå goda relationer mellan unga och vuxna. Det framkommer och anses viktigt att ungdomarna tycker att deras fritid är en viktig del av deras liv. Det lyfts fram att fritiden spelar roll, man ser att den har inverkan på deras sociala liv, identitetsskapandet och frågor som handlar om delaktighet/inflytande och demokrati. Forskningsartiklarna från (Mahoney & Stattin 2000), (Mahoney, Stattin & Lord 2004) och (Persson, Kerr & Stattin 2004) visar alla det motsatta; de visar på en negativ bild av fritidsgårdsverksamhet som leder till ett antisocialt och normbrytande beteende för ungdomarna. Detta då de verksamheter som de deltagande ungdomarna varit besökare på tillsynes saknar utbildad personal, regler och måldokument för verksamheten vilka enligt Mahoney, Stattin & Lord är viktiga grundstenar för att skapa en bra fritidsgårdsverksamhet som kan skydda mot ett antisocialt beteende.

Jag tycker att man kan se en koppling mellan det sätt som fritidsledarna i rapporten *Främjande pedagogik* beskriver sin uppfattning om deras arbetssätt och hur de jobbar med och bemöter ungdomen och hur ungdomarna i *Ungdomar, fritid och hälsa - En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer* känner sig bemötta och stärkta och ofta har ett förtroende för ledare inom fritidsverksamheten. Sammantaget så tycker jag att de olika författarna styr åt samma håll och verkar ense i sina åsikter och uppfattningar vilket leder till ett lyft för våra ungdomar. Detta genom att ungdomarnas fritidssysselsättning och betydelsen av den kommer upp på agendan och att man ser till vikten av att ha verksamheter som är uppbyggda väl med styrdokument och krav på måluppfyllelse. Ställen där det anställs för uppgiften välutbildad personal och där det genomförs meningsfulla aktiviteter som istället för att vara normbrytande och antisociala kan bygga upp och starka våra ungdomar.

3. Teoretiska utgångspunkter

Då jag skall försöka fånga respondenternas upplevelser av vad deras tid på fritidsgården gav dem och om den satte spår i dem kommer jag ta utgångspunkt i den medicinske sociologen Aaron Antonovsky och hans teori om Salutogenes och Kasam; Känsla av sammanhang. I denna teori lägger man vikt vid begreppen; Begriplighet, Hanterbarhet och Meningsfullhet, vilka jag tror kan komma till användning i mitt arbete. Jag väljer att använda mig av denna teori och dessa begrepp då jag tror att ungdomarnas vistelse på fritidsgården kan vara med på att skapa en känsla av sammanhang i deras tillvaro. Vidare kommer jag att använda mig av begreppet adolescens i och med att dessa före detta fritidsgårdsbesökarna genomgått dessa faser under sin tid på fritidsgården. Begreppet relationskapital väljer jag för att jag tror att detta verkligen hör hemma i arbetet på en fritidsgård i mötet mellan besökande ungdomar och fritidsledarna.

3.1 Salutogenes

Antonovskys teori om Kasam utvecklades i hans forskningsarbete där han försökte utläsa varför människor hanterar svåra händelser och motgångar i livet på olika sätt. Han ansåg att man måste se på hälsa på ett mångdimensionellt sätt, man kan inte se på det på ett antingen eller sätt; sjukt eller friskt. Han utvecklade den *salutogenetiska* modellen där man ser till varför människor som upplever sjukdom och trauman ändå kan stå kvar och/eller dra sig till den mer positiva polen på skalan hälsa/ohälsa medan man i det *patologenetiska* synsättet förklarar varför människor blir sjuka och ser till de orsaksgivande faktorerna.

Alla människor ställs inför olika stressorer i sina liv och man hanterar dem på olika sätt beroende på hur man agerar och hanterar det som utlöste stressoren. Antonovsky såg att det fanns olika resurser som kunde ge kraft åt att bekämpa stressorerna som till ex. *jagstyrka, god ekonomi, kulturell stabilitet och socialt stöd*. Det salutogenetiska synsättet handlar om att förstå individens historia, ägna energin åt problemhantering. Det salutogenetiska synsättet löser inte problem, men hjälper personen till att få en djupare förståelse och kunskap vilket hjälper en att tänka mot det friska. Antonovsky kom fram till att alla de resurser som var kraftgivande bidrog till att göra stressorerna *begripliga* och vid upprepade tillfällen gav de en känsla av sammanhang (Antonovsky 2005).

3.2 Kasam

Begreppet Kasam; känsla av sammanhang kom till efter Antonovskys forskningsarbete om salutogenes och innehåller de tre centrala komponenterna: *Begriplighet, Hanterbarhet och Meningsfullhet*.

- Begriplighet handlar om hur man uppfattar inre och yttre stimuli (det som får något av sinnen att reagera) och gör dem greppbara och förnuftiga. Hemska saker som till ex. död kan kännas oöverkomliga men de kan göras (be)gripbara.
- Hanterbarhet handlar om att det finns resurser till ens förfogande för att kunna hjälpa sig själv eller med hjälp av närstående. Genom att kunna hantera det som inträffar reder man sig och blir inget offer.
- Meningsfullhet är en motivationskomponent och handlar om områden som är viktiga för en, har betydelse och är värt ens engagemang. Att man känner att livet har en känslomässig innebörd

Alla tre delarna är viktiga för att uppnå en stark Kasam, men komponenten *meningsfullhet* är enligt Antonovsky den viktigaste; för att finna resurser och förståelse måste man vara engagerad och bry sig.

Hela ens värld behöver inte kännas begriplig, hanterbar och meningsfull, utan varje människa skapar en egen gräns och fyller ens sfär med vad man anser vara viktigt för en. För att denna sfär skall kunna kännas meningsfull är det viktigt att man har ett medbestämmande. Människor måste acceptera de uppgifter man ställs inför och de måste känna ett ansvar för sitt handlande och att deras agerande påverkar utfallet annars kommer världen att kännas meningslös. För att detta medbestämmande skall bli meningsfullt för individen måste det ske inom en socialt värdesatt verksamhet. Denna sociala uppskattning kan finnas bland ens närmaste, inom en subkultur eller inom samhället i stort. Huvudsaken är att det måste finnas en social uppskattning.

Antonovsky säger att man grundar sin börjande Kasam i barndomen och sedan rivs den upp under ungdomen där det mesta blir motstridigt och man jobbar med att bli någon och utveckla sin personlighet i en verklighet som man skall förstå. Det kulturella sammanhanget och den socio-strukturella verkligheten man befinner sig i påverkar individen på ett positivt eller negativt sätt. Ungdomstidens Kasam är provisorisk och den kommer att förstärkas eller försvagas genom vuxenlivets inträde beroende av vilka erfarenheter man har med sig. I ens

tidiga vuxenliv får man sin placering på Kasam-skalan och den kommer att förbli mer eller mindre definitiv (Antonovsky 2005).

3.3 Adolescens

Man brukar benämna övergångsperioden mellan barn och vuxen med begreppet adolescensen. Begreppet hör hemma inom det psykoanalytiska fältet och används för att se hur individen jobbar med sin frigörelse, sin identitet och sitt inre psyke. Detta sker för de flesta under perioden som kallas tonårsperioden. Adolescensen är inte åldersberoende utan hänger ihop med att dessa förändringar pågår i individen.

Adolescensen delas in i fem olika faser; preadolescensen, tidiga adolescensen, högadolescensen, senadolescensen och postadolescensen. Jag väljer att redovisa de faser av adolescensen som undersökningens målgrupp ingick i under tiden de var fritidsgårdsbesökare, alltså perioden mellan 12-17 år.

- Tidiga adolescensen (12-14 år) Där man går in i en frigöringsprocess från sina föräldrar och söker andra objekt att tycka om. Man får ett ökat beroende av kompisar och relationer utanför familjen. För att underlätta frigöringsprocessen skaffar sig ofta ungdomen övergångsobjekt att hålla fast vid som till ex. idoler.
- Högadolescensen (14-16 år) Där individen verkligen går in i skapandet av sig själv och kan bli väldigt självcentrerad. Man söker bekräftelse och dras åt olika håll, livet svänger i cykler som går upp och ner och man är ganska skör. Man längtar efter att vara oberoende samtidigt som man vill vara beroende och känna trygghet.
- Senadolescensen (16-20 år) Där man blir mer oberoende av sina föräldrar och sina grupp- och väntillhörigheter. Man har uppnått en ökad psykologisk integration, de känslomässiga svängningarna avtar och man blir friare att göra aktiva val i livet om till exempel i vilka grupper/gemenskaper man vill ingå i (Lalander och Johansson 2007).

3.4 Relationskapital

Ungdomsforskaren och professorn Mats Trondman har myntat begreppet *relationskapital* där den vuxne tillskrivs ett värde av ungdomen. Detta därför att den vuxne genom sitt bemötande och sitt sätt att vara visat att den har ett värde. Den vuxne får en betydelse i den unges liv och den unge väljer och vill; umgås med, lyssna på, utmanas av, lära sig något av denne vuxne. I *Kloka möten* skriver Trondman;

”När vuxna genom att ”återge ett perspektiv utifrån ungdomarnas perspektiv” lyckas åstadkomma något för ungdomar, som de senare själva vill ha men inte kan formulera, och än mindre förverkliga, så får vuxna ett värde” (Trondman 2003 s. 95).

Han anser att man som vuxen genom att se ungdomar, förstå dem och representera dem gör dem delaktiga; vilket i sin tur gör att ungdomen blir delaktig och positivt berörd. För att skapa ett ömsesidigt relationskapital förutsätts också att den vuxne dras till ungdomen; att han/hon också vill umgås, lyssna på, utmanas av och lära av denne ungdom. Detta relationskapital får inte förväxlas med en kompisrelation; där båda ansvarar för det symmetriska ansvarstagandet för relationen. Här talar man om ett asymmetriskt förhållande där den vuxne är vuxen och ansvarar för relationen och lever upp till ansvarstagandet som ungdomen förväntar sig. Ungdomen skall kunna hitta ett välbefinnande i relationen och kunna lita på att den vuxne tar ansvaret för detta välbefinnandes tillkomst. För att uppnå detta relationskapital i arbetet med ungdomar är det viktigt att skilja på uttrycken jobba ”för” och ”åt” ungdomar. Jobbar man ”åt” någon kan man hamna i en kravmentalitet och kan leda till krav på gengäld. Däremot när man jobbar ”för” ungdomar, jobbar man utifrån det asymmetriska ansvarets logik för att man som vuxen har ett större ansvar och att man vill utveckla detta relationskapital (Trondman 2003).

3.5 Teorisammanfattning

Grunden till att mitt val av teorier och begrepp föll på dessa ovannämnda är att jag anser dem vara begripliga, tillgängliga och kompatibla tillsammans med tidigare forskning och den insamlade empirin. De är viktiga var för sig men jag anser också att de hänger ihop. Jag hade mitt syfte i grunden för min uppsats där jag sökte svar på vad före detta fritidsgårdsbesökare fick för lärdomar från sin tid på gården. För att få hjälp och för att förstå det de uttryckte i intervjuerna fick jag ta hjälp av lämpliga teorier och begrepp som jag ansåg ligga i linje med det de pratade om. För att få ytterligare hjälp och vägledning i mitt arbete letade jag rätt på vad andra tidigare studerat och forskat på inom detta ämne, vilket jag beskrev i mitt avsnitt om tidigare forskning.

När respondenterna besökte fritidsgårdarna var de alla i någon fas av sin adolescens med allt vad det innebar av identitetsskapande, frigöringslängtan och relationsskapande. Jag ville med hjälp av teorierna, begreppen och den tidigare forskningen undersöka om de bemöttes av fritidsledare som jobbade och ansvarade för att skapa ett relationskapital med dem. Jag ville

se om vistelsen på fritidsgården hjälpte ungdomarna att få en mer begriplig adolescens genom att deras jagstyrka och det sociala stödet stärktes genom att de bemöttes på ett salutogent sätt av fritidsledare som arbetade främjande och såg personen i fråga för den han/hon var där och då. Vidare ville jag också undersöka om man genom sin tillvaro och delaktighet på fritidsgårdarna fick tillgång till att känna en känsla av sammanhang; att det fanns en meningsfullhet i det man gjorde. Att man tillsammans med andra fick tillfälle att delta i saker, känna tillhörighet, ett medbestämmande i vad som hände på fritidsgården och se att ens deltagande och delaktighet spelade roll. En känsla av delaktighet som kan ha lett till att ens värld kanske blev mer begriplig och hanterbar.

4. Metod

På grund av min studies syfte och för att få svar på frågorna i min studie valde jag att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod där jag genomförde sex stycken halvstrukturerade livsvärldsintervjuer. Orsaken till att jag valde den kvalitativa ingången i insamlandet av min empiri till uppsatsen var att jag ville komma åt dessa människors upplevelser av sin livsvärld. Jag ville få tillgång till material utifrån respondenternas perspektiv och försöka förstå och beskriva meningen i det som framkom i intervjuerna. Jag var ute efter att få en utförligare information från ett fåtal människor och sökte därmed inga mängduppgifter som var kvantifierbara. Respondentens beskrivningar av sina upplevelser och tankar i dennes liv och dennes upplevda situationer var det som var av vikt för mig (Kvale, Brinkmann 2009).

Som intervjuare skapade och jobbade jag utifrån en halvstrukturerad intervjuguide, denna var indelad i olika teman och bestod av öppna frågor med några stödfrågor inunder som ibland kom till användning. Intervjupersonen stod således fri att prata utifrån hur han/hon uppfattade frågorna. I mötet med mina intervjupersoner hade jag som utgångspunkt att gå in i dessa interaktioner med en förutsättningslös öppenhet och känslighet inför intervjupersonernas åsikter och tankar. Upplevelserna av dessa intervjuer har för mig varit givande och mycket intressanta, något jag verkligen hoppas att mina intervjupersoner delar uppfattning om. Som intervjuare sitter man ändå i en asymmetrisk maktposition oavsett hur medveten man är om att gå in i intervjun med öppenhet. Som intervjuare styr man samtalet, man söker sina svar, får dem och har ett tolkningsföreträde som man hela tiden måste vara medveten om (ibid.).

Sett i backspegeln så var genomförandet av kvalitativa livsvärldsintervjuer en bra metod som passade för att få tag på den information som jag var i behov av. Innan studien påbörjades hade jag farhågor om att inte få tag på respondenter eller att de inte skulle dyka upp vid utsatt tid, båda dessa saker hände, men löstes utan alldeles för stora problem. När respondenten inte dök upp var det ”bara” att leta rätt på en ny, problem som uppstod här var att jag kände mig tjugig, för att jag var tvungen att gå igenom fritidsledare som jobbar på olika gårdar i Trollhättan för att få tag på nya respondenter. När min empiriinsamling bestod av fem intervjuer tog det slut på respondenter och jag kände att tiden började rinna iväg. Jag stod då inför valet att starta min analys med dessa fem eller att intervjua en tidigare besökare som jag själv jobbat med, vilket jag tidigare bestämt att undvika. Valet föll på att genomföra denna sjätte intervju för att få en jämn könsfördelning och för att jag ändå gjort fem intervjuer med de som befann sig i min egentliga målgrupp. Detta val visade sig inte ställa till med några bekymmer. Jag informerade respondenten om mina tankar med att använda mig av okända respondenter och att jag kände en oro att hon kanske inte vågade säga vad som helst till mig i och med att vi hade en relation till varandra. Hon förstod min tanke och hävdade att sådana bekymmer inte fanns från hennes sida, utan hon kände att hon kunde berätta det hon kände för och ville. Att ha med en intervjuguide som stöd vid intervjutillfällena var väldigt bra och underlättade arbetet mycket. Detta då det var väldigt olika hur pratsamma respondenterna var, vissa pratade på och knappt några följdfrågor behövde ställas medan andra verkade vilja ha klara frågor ställda genom hela intervjun.

4.1 Retrospektiv studie

Min uppsats baseras på en retrospektiv studie där deltagarna återgav upplevelser, tankar och händelser som de varit med om. De hade redan upplevt det som skulle undersökas, de hade det i sitt minne, de behövde tänka tillbaka på upplevelsen och delge mig som intervjuare sina minnen och sin historia. Beroende på hur lång tid det hade gått mellan händelsen som skulle behandlas och intervjutillfället fick man ha i åtanke att det kunde vara svårt att återge en korrekt återgivning av ett minne. Retrospektiva frågor anses ändå fungera bra när det handlar om att få respondenters svar på saker som hänt i personernas liv (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen 2010). I och med att respondenterna kontaktades innan intervjutillfället antingen per telefon eller per mejl samt att de fick informationsbrevet om vad studien hade för syfte så tror jag att de ställde in sig på att gå tillbaka i tiden och försöka minnas så mycket som möjligt. Jag kan inte se att några av respondenterna hade några problem med detta utan de delgav många intressanta och för min studie givande minnen från sin fritidsgårdstid.

4.2 Urval och tillvägagångssätt

Innan jag påbörjade letandet av intervjupersoner till min studie valde jag att informera fritidsgårdschefen i Trollhättan Stad, Camilla Magnusson om min kommande forskning och dess syfte genom att skicka henne ett informationsbrev. Detta för att undvika oklarheter och frågor om vad som pågick om hon fick höra att någon höll på att intervjua före detta gårdsbesökare. Hon tackade för detta, var mycket positiv och visade ett stort intresse av att få ta del av det kommande resultatet.

Att få tag på respondenter visade sig vara lite knivigt, jag har själv varit fritidsledare åt många fritidsgårdsbesökare och valde av etiska aspekter att söka respondenter som jag själv inte känner eller agerat fritidsledare åt. Detta för att slippa hamna i situationer där en tidigare bekant besökare kanske skulle undvika att delge minnen/ upplevelser för att vi känner varandra. Så jag fick ta hjälp av anställda på andra fritidsgårdar att få tag på respondenter. En risk jag förutsåg med denna hjälp var att de skulle komma att välja ut de personer som de vet har en positiv bild av att vara f.d. fritidsgårdsbesökare. Denna farhåga nämnde jag för mina hjälpare och bad dem ta hänsyn till det. Som kvalitativ forskare är det viktigare att se till att urvalet stämmer överens med den teori som utvecklas än att uppfylla några statistiska urvalskriterier (Bryman 1997).

Respondenterna fick informationsbrevet mejlat till sig eller på plats innan intervjun, beroende på hur kontakten innan gått till och vad de själva önskade. Vart vi skulle ses för intervjun stod upp till intervjupersonen att avgöra, men jag erbjöd alltid att vi kunde mötas på Högskolan Väst i ett grupprum.

Respondenterna i min studie består av:

Man 27 år - en frekvent och mycket hängiven besökare på sin fritidsgård. Hans kontakt med gården tillkom genom skolans nyttjande av fritidsgården som lunch/uppehållsrum. Han startade sin fritidsgårdskarriär som 13-åring och var kvar så länge som han fick; tills han fyllde 18 år.

Kvinna 40 år – började gå på fritidsgård i 7:e klass för att den låg i samma lokal som skolan, var en ständig besökare och genomförde även en ungdomspraktik på sin gård efter avslutad högstadietid.

Man 59 år – började som nyinflyttad 14-åring gå på fritidsgård och var besökare på ett par olika gårdar fram tills han var i 18–19-års ålder.

Kvinna 39 år – började gå på fritidsgård i och med att hon började i 7:e klass, hon kom i kontakt med fritidsledarna i och med att de var med på vissa lektioner och att fritidsgården delade lokal med skolan. 7:an och 8:an var de årskurser då hon främst gick till fritidsgården sedan var det andra intressen som lockade.

Man 24 år – det framkommer inte när han började gå på fritidsgården, men han hängde väldigt mycket där tills han fyllde 16-17 år.

Kvinna 22 år – fick kontakt med fritidsgården genom att hon började högstadiet som låg i samma lokal, samt att hon kände en av fritidsledarna och dessutom älskade att spela biljard.

Alla respondenter var väldigt tillmötesgående och hjälpsamma, de delgav mig många minnen och tankar om sin ungdomstid på fritidsgården. Ingen av dem gav några restriktioner om vad ur intervjumaterialet jag fick ta med i min studie och analys utan jag fick fria händer att använda och välja ut det som behövdes. Trots detta har jag ändå valt bort att berätta vissa saker för att minska möjligheten att någon av respondenterna skall kunna igenkännas.

4.3 Validitet och Reliabilitet

Reliabiliteten i en kvalitativ studie är svår att mäta om inte omöjlig, då det när man mäter reliabilitet handlar om att mäta kvantitativa mått. Reliabiliteten handlar om att kontrollera om samma resultat kan uppnås ytterligare en gång till med hjälp av andra forskare, man vill undersöka och se om forskningen är tillförlitlig. Detta är inte genomförbart i en studie som den här. För det första för att denna studie är kvalitativ, sedan beror det på mig som intervjuare och hur min förförståelse ser ut, hur jag ställer frågorna och uppträder. Andra aspekter som spelar in är hur respondentens dagsform är, vilka tankar och minnen han/hon hade med sig in i intervjutillfället. Hur interaktionen och dynamiken mellan intervjuare och respondent ser ut är också faktorer som spelar in (Kvale, Brinkmann 2009). Det enda jag kan hänvisa till gällande reliabilitet är att jag ställt de frågor som visas upp i intervjuguiden och att respondenterna svarade på dessa frågor. Att det är de som svarat på de frågorna och att de förhoppningsvis kommer att kunna svara något liknande vid en eventuell likvärdig intervju.

Att visa på validiteten i denna studie är en mer genomförbar möjlighet. Detta därför att när man talar om att visa validiteten då ser man till om forskaren gjort det som han/hon sagt att den skall göra. Validiteten visar om man hållit sig till de utsagor man haft som utgångspunkt i undersökningen, om man hållit sig till dessa och om det anses sanningsenliga och giltiga (Kvale, Brinkmann 2009).

Jag ville i min studie ha reda på vad fritidsgårdstiden gav den före detta besökaren av lärdomar, delaktighet och meningsfullhet. Varför man blev en återkommande besökare och hur man trodde ens fritid sett ut utan fritidsgården? Jag utgick från tänkbara teoretiska antaganden som jag ansåg ligga i linje med det jag ville undersöka, sedan togs beslut om att genomföra kvalitativa halvstrukturerade livsvärldsintervjuer med sex personer som är före detta fritidsgårdsbesökare. Intervjuguiden som jag gjorde hjälpte mig att hålla mig till adekvata frågor som skulle leda fram till undersökningens syfte. Träff stämde med respondenterna och intervjuerna genomfördes med inställningen om att ämnet för intervjun skulle hållas i centrum. Intervjuerna transkriberades ordagrant för att öka validiteten mellan det muntliga och det skriftliga språket. Vidare i arbetet gjordes analysen där uppgiften att hålla syftet och ämnet i fokus var centralt (ibid.). Genom att följa dessa steg från början av en planerad undersökning tills det slutgiltiga resultatet anser jag att jag har hållit mig inom det område som var tänkt från början. De undersökningarna som var planerade har genomförts och de svar jag fått från respondenterna anser jag stämma överens med det jag efterfrågade.

5. Etik

Jag har jobbat med deltagare som är över 18 år så jag har inte varit i behov att få några tillstånd från någon utomstående. För att uppfylla informations- och samtyckeskraven fick mina respondenter genom ett brev utförlig information om vad studien hade för syfte, innehåll, vilka metoder som användes, vem som stod som ansvarig för studien och vad som förväntades av dem som deltagare. För att skydda individens integritet framgick det att medverkan var baserat på frivillighet och att möjligheten att avbryta medverkan fanns. I informationsbrevet framgick också att respondenten skulle avidentifieras för att kunna känna sig trygg i att han/hon inte skulle bli igenkända. Konfidentialitetskravet uppfylldes genom att jag såg till att respondenten kände sig trygg och att han/hon kan lita på att det insamlade materialet förvaras säkert och att respondenten inte kan bli igenkänd när studien publiceras. Vidare skulle respondenten känna sig säker på att dennes uppgifter endast kom att användas till forskningsändamålet genom att nyttjandekravet uppfylldes. (Kalman & Lövgren 2012).

6. Resultat och analys

När det empiriska materialet var insamlat och transkriberat började arbetet med att koda, analysera och tematisera. Jag använde mig av en kvalitativ analysmetod där jag koncentrerade mig på meningarna i de transkriberade och kodade intervjuerna. Jag valde inte att följa någon specifik teknik för min analys utan jag valde att plocka in de analysverktygen som ansågs lämpliga i en så kallad; bricolage. Arbetet framskred med hjälp av eklektiska metoder där jag försökte förena idéer från olika håll. Meningskodning, meningskoncentrering eller meningstolkning eller en kombination av dessa kunde till exempel vara metoder som jag använde mig av. Dessa analysmetoder hjälpte mig att få struktur på texterna, en översyn. Jag kunde gå in i vissa delar av dem med extra fokus och tolka det respondenten sagt med hjälp av de teorier och begrepp jag jobbar med (Kvale Brinkmann 2009).

6.1 Studiens resultat

Studiens resultat kommer här att presenteras inom fyra tematiseringar som framkom efter kodningen av det transkriberade intervjumaterialet. Beroende på respondenternas åldersspridning och hur lång tid som gått sedan de var besökare samt vilket minne och vilka minnesbilder var och en satt på så var det ganska blandat vad var och en kom ihåg. Vissa hade starka och tydliga minnesbilder medan andra verkligen fick tänka till och fundera.

Tema nummer ett är *Detta fick vi med oss* och tar upp vilka erfarenheter och lärdomar respondenterna anser att de fått med sig från sin fritidsgårdstid. Detta följs av tema nummer två som heter *Orsaker till trivsel* där de före detta besökarna berättar om varför man gick till gården, vad man gjorde där och hur man kände inför och under besöket. Nästföljande tema är *Delaktighet och meningsfullhet* som handlar om hur känslor som delaktighet och meningsfullhet bidrog till att man blev en ständig besökare. Slutligen kommer temat; *Vad hade vi gjort utan fritidsgården?* Temat där respondenterna berättar vad de tror hade hänt på deras fria tid om inte gårdarna hade funnits för dem. Det kommer i slutet av varje tema ske en analys och kopplingsdragning till mina teoretiska utgångspunkter och den tidigare forskningen jag tagit fram.

Detta fick vi med oss

Det är sex olika personer i olika åldrar som under olika långa perioder och under olika intensiteter deltagit i fritidsgårdsverksamheter på olika gårdar i Trollhättan under olika årtionden. Trots alla dessa olikheter så kan man i intervjumaterialet utläsa flera likheter vad gäller saker man fått med sig, saker man lärt sig och upplevelser som satt spår i

respondenterna. Majoriteten av dem berättar om att de blivit mer sociala personer, att man skulle stå upp för sin åsikt och våga vara sig själv. De lärde sig vara bra kompisar och inte baktala varandra som en kvinna berättade om, hon påpekade också vikten av ärlighet och av att våga säga saker som de var och stå upp för det. Hon trodde att det var saker som hon lärde sig under sin fritidsgårdstid och att det var värderingar som hon hade med sig idag.

Ett par av dem har svårare att dra kopplingar mellan sin fritidsgårdstid och nutid medan hälften av respondenterna kunde se att vissa av de sakerna som de använde sig av i sitt arbete i dag kunde återkopplas till sin fritidsgårdstid. Saker som de uppger att de lärt sig och har med sig är; erfarenhet av att möta många olika sorters människor med olika bakgrunder och uppväxtvillkor som den här respondenten berättar om: *”Det gav ju otroligt mycket alltså, erfarenhet känner jag såhär i efterhand, alltså så man kan ju jämföra den tiden med mycket man, när man träffar, särskilt när man jobbar med ungdomar själv. För det fanns ju alla kategorier på fritidsgården, alltså dom som hade det jobbigt, dom som var busiga, dom som alltså var blyga som jag själv. Och idag så har jag ju nytta av det för att jag jobbar med ungdomar och då kan man se, man kan liksom; ja, hon är ungefär som hon var då. Man kan sätta sig in i deras, lite i deras, deras nivå så. Alltså man kan backa sig själv till sin egen fritidsgårdstid för att se likheter”*. – kvinna 39 år.

Vidare berättar två av respondenterna om att de på gården lärt sig att visa respekt, en man berättar att han alltid haft med sig lärdomen att han skulle visa respekt för de äldre, men att han också lärde sig att visa respekt för sina jämnåriga. Han berättade om att han insåg vikten av att vara en bra kompis och att han lärde sig det på fritidsgården. Majoriteten av respondenterna anser sig ha blivit bättre biljardspelare. De berättar också om att de genom det bemötandet de själva fick på fritidsgården lärt sig hur man bemöter ungdomar på ett bra sätt. Som mannen som nu själv jobbar som timledare på en fritidsgård berättar om att han i sitt arbete kan tänka tillbaka på hur hans före detta fritidsledare betedde sig i olika situationer och nu får tips utifrån detta. Egenskaper som att visa glädje och att bemöta andra med glädje är bland annat ett spår och en lärdom som satt sig i en respondent; *”Att vara en glad människa, så att man, var man ledsen så gjorde fritidsledarna alltid så att man blev glad. Så det blev man ju, det var man ju asså det gör ju jag med andra folk också nu har jag märkt. Om någon är ledsen så kan inte jag liksom bara gå förbi eller du vet utan att kanske göra något. Le eller säga hej eller något sådär, så det”*. – kvinna 22 år. En man berättar om att han själv fick inspiration av de andra besökarna och kände att de kunde hjälpa varandra. Han förklarade att

en som kanske var lite stökig kunde känna sig inspirerad och dra lärdom av hur dennes kompisar betedde sig eller agerade. Samma man uppger också att han lärt sig viktiga saker genom olika föreläsningar om droger, sex, misshandel m.m. som fritidsgården arrangerat. Denne personen tycker att fritidsgården var ett bra forum att ta upp sådana frågor i då detta försiggick i en mindre grupp där han kände sig trygg. Detta ledde i sin tur till att det var enklare att ställa frågor, han vågade vara delaktig på ett annat sätt än i skolan där han ofta blev utskrattad när han ställde en fråga.

Dessa uttalanden visar på att dessa respondenter som tidigare varit besökare på Trollhättans fritidsgårdar har haft det bra där, de har känt sig uppskattade, de har blivit sedda, de har trivts och inte minst verkar det ha gett dem något. Något av värde som de bär med sig inom sig genom livet. Jag kan direkt dra en koppling till Sandbergs benämning livskunskap. Hans empiri visade på liknande egenskaper som de tillfrågade ungdomarna ansåg att de fick med sig från sina fritidsgårdsbesök. Det handlade om att visa respekt för varandra, kunna kommunicera, vara social, kunna följa livets regler. Egenskaper som han menar utvecklade deras självförtroende och deras identitet och som ledde till ökad empati och social kompetens (Sandberg 2006). Jag tycker mig kunna se dessa egenskaper och ytterligare flera därtill i mina respondenters utsagor. Flertalet av dem säger sig ha nytta av att de vistats på fritidsgården i en miljö med så många olika sorters människor med allt vad det innebär av skillnader vad gäller beteenden, problem, uppväxtförhållanden och klass. Att de kan se sig ha nytta av detta i sina egna jobb med ungdomar. Umgänget med så många olika människor och insikten av att man kan ha nytta och hjälp av varandra kan tros varit en bidragande komponent för att uppnå en hanterbarhet enligt Antonovsky. Detta genom att det för dem har bidragit till att skapa en möjlighet där de såg att det fanns resurser för dem att med hjälp av sig själv eller andra kunna hantera saker som uppstod. Genom det sociala umgänget, vänskapsbildandet och bemötandet blev tillvaron begriplig och detta kändes meningsfullt därför att det engagerade dem (Antonovsky 2005). I berättelserna kan jag också se kopplingar till att dessa ungdomar var inne i någon av adolescensfaserna som Lalander och Johansson beskriver där man går in i frigöringsprocessen från sina föräldrar, söker bekräftelse och får ett ökat behov av vänskapsförhållanden och andra relationer utan familjen (Lalander och Johansson 2007).

Att få till sig att dagens ungdom är finare och bättre idag än förr i tiden känns underbart att få höra, det sägs nog inte så ofta, men min äldste respondent tycker att så är fallet. Han säger; *"man säger ju alltid att, alla gamla säger ju alltid att det var bättre förr; det hände aldrig"*

någonting. När någon, när det var slagsmål och någon låg ner så var det klart. Men det är helt fel. Det är helt åt helvete fel. Då, har man glömt precis hur det var". Han berättar om en tid med gängbildningar, bråk, brott som begicks och extremt mycket ungdomsfylla och relaterar det till dagens "ungdomsproblem". Han säger att han ser likheter och att det är illa i dag också, men det är glädjande att höra att han tycker; "Det är bättre idag tror jag. Mycket i alla fall, jag tycker ungdomarna är mycket finare mot varandra".

Orsaker till trivsel

Gemensamt för alla respondenterna var att de började sin fritidsgårdskarriär i 13-14 års ålder, flerparten av dem kom i kontakt med gården genom skolan och för fyra av dem så var den även en del av deras skoldag då gården var inhyst i samma lokal som skolan. Några fritidsgårdar hade även samarbete med skolorna där fritidsledarna var med och höll i vissa lektioner och eller rastverksamheter. Aktiviteter som biljard, fotboll och kortspel är exempel på populära och vanliga aktiviteter som framkommer frekvent hos respondenterna. Dessa aktiviteter nämns direkt och utan eftertanke förutom hos den äldste respondenten han kunde istället berätta om att de viktigaste aktiviteterna som försiggick under hans fritidsgårdstid på 70-talet bestod av fredagsdiscon, dans, hångel, musiklyssnande, filmkvällar och så småningom kiosk och fika. Han kan inte minnas att de under hans fritidsgårdstid på 70-talet höll på med aktiviteter som spel och idrott.

Alla respondenterna framhåller också vikten av att bara "kunna vara" på fritidsgården och att ha tillgång till aktiviteter och de vuxna som fanns där. Uppfattningen om att det inte fanns några krav eller måsten uppges vara uppskattad som en respondent berättar; "Att kommer man dit så, asså krav har ju ungar på sig i skolan så det räcker alltså dom behöver inte känna att dom måste göra något när dom kommer dit. Utan där var man ju mer, där kunde man göra vad man ville utifrån det som fanns att erbjuda. Alltså man var inte tvungen att vara med i någonting eller man var inte tvungen utan, man, så det, det är en viktig, det är en fortsättning på skoldan tror jag, särskilt för dom som kanske inte har någon stans att vara".
– kvinna 39år.

De berättar också om att de kunde stanna på fritidsgården från det att den öppnade tills det att den stängde. Möjligheten att kunna träffa kompisar, många på en och samma gång och att ha möjlighet att kunna umgås, prata, skoja och ha kul uppges bland alla respondenterna som väldigt viktiga.

Fritidsgården som en trevlig och positiv samlingsplats där man alltid kände sig välkommen återkommer i alla intervjuerna. Det var; *"alltid Heeeej! Det var alltid jättekul, alla var glada att se mig. Så det, det var roligt"* – kvinna 22 år. Sammantaget kände sig alla respondenterna väl mottagna av positiva och glada fritidsledare som såg dem och bemötte dem väl. De tre äldsta respondenterna berättade att de tyckte fritidsledarna som jobbade där på den tiden var väldigt unga, det skiljde kanske inte så många år dem emellan, men trots detta så uppfattade de dem som vuxna och det var personer som man såg upp till. Majoriteten av respondenterna uppger att man ofta uppfattade fritidsledarna som att de "bara fanns med" som en i gänget. De hade ansvaret och jobbade, men upplevdes trots detta inte vara maktutövare och de smälte in med besökarna själva. Om bemötandet säger en av respondenterna såhär; *"dom var alltid trevliga och glada och öppna och på och sådär. Dom var aldrig, det var aldrig stelt liksom. Sen var det ju såklart, det fanns ju ett par då som var la lite segare, lite drygare. Men det är la så, det gör la inget."* – man 24 år.

Ett viktigt ställe för kamratskap, umgänge med sina redan befintliga vänner eller ett sätt att träffa nya är egenskaper som respondenterna tillskriver fritidsgården. Respondenterna återkommer ofta till kopplingen fritidsgård och trygghet; *"när man gick dit så visste man att man hade sina vänner och det gav ju en en trygghet"*. – kvinna 40 år. Eller utsagor som denna; *"det blev som mitt andra hem, det, jag kände mig trygg. Jag fick vara mig själv kan man säga"*. – kvinna 22 år.

Berättelser om att bli sedd, att ha en vuxen att prata med, bli omhändertagen och få hjälp om det behövdes som denna respondent berättar om; *"Alltså, jag kände, för att jag hade hela tiden en person omkring mig när jag var på fritidsgården. Dom tog väldigt mycket hand om mig. För dom visste att jag behövde väldigt mycket hjälp och då la dom den tiden dom behövde"*. – man 27år. Liksom en annan respondent berättar om att han visste att denna möjlighet fanns att ta hjälp av fritidsledarna om det behövdes, men att han aldrig behövde det. För honom så var fritidsgården en social mötesplats dit man gick för att träffa kompisar och ha kul.

Känslor och tankar om att fritidsgården var en plats för trygghet, "ordning och reda" och regler som följdes nämns som positiva. De uppger att de hade koll på vilka regler som gällde och att dessa också följdes. Flera av respondenterna berättar om att det förekom en stor konsumtion av alkohol och även andra droger som sniffning och hasch i deras gäng eller i

deras omgivning, men att detta inte förekom på gårdarna. En kvinna berättar om att hon och hennes kompisar hängde på fritidsgården hela tiden och hade så kul där så att de ansåg sig inte ha behovet av att ”hålla på” som de andra i hennes klass gjorde; *”Det enda vi faktiskt inte gjorde och jag tror vi var ganska få, för jag vet min klass som jag gick i; dem röker hasch och sniffa och drack och du vet så. Jämt, men vi, vi gjorde inte det”*. – kvinna 40 år.

Dessa ”aktiviteter” sköttes i skogen, vid skolan eller andra ställen och skulle man ”råka” komma till fritidsgården och vara alkoholpåverkad så var man för det första inte välkommen in samt att man fick böta med en avstängning på grund av regelbrottet som denna respondent vittnar om; *”det skulle vara lite ordning och reda och det var det faktiskt på gården”*. *”När det var, när du hade fått ut ditt straff och så kom de ut och pratade för du var där i alla fall på gården, fast utanför. Att du inte fick gå in och dem var ute och pratade med dig och. Så dom hade nog en väldigt bra, dem var väldigt duktiga alltså. Dem var inte arga på oss”*. – man 59 år. Alla respondenterna berättar också om fritidsledare på de olika gårdarna som på olika sätt jobbade för att motverka droganvändandet genom att genomföra föreläsningkvällar eller att försöka prata med ungdomarna. Respondenterna berättar om att fritidsledarna försökte och gjorde sitt bästa för att försöka påverka besökarna till att ta avstånd från alkohol och andra droger, några tog detta till sig medan andra struntade i det de sa. En kvinna säger såhär; *”man kunde komma till gården för att liksom, gå bort från, som när vi satt vid skolan till exempel. Då var det ju alltid någon, alltså, det blev så mycket ibland även om jag inte drack varje helg så kunde jag gå till gården i stället och få lite avbrott så”*. – kvinna 22 år.

Intryck jag får utifrån dessa utsagor från respondenterna är att fritidsgården gav dem mycket som var behövligt och av värde för dem. Det var under adolescensen som allt detta utspelades och det verkar ha varit betydande för dem. Om man ser till vad Lalander och Johansson säger om adolescensen så var dessa ungdomar inne i en fas där de jobbade med sig själva, de var i en process där de skulle frigöra sig från sina föräldrar. De sökte sin identitet, de hade behov av att få relationer utanför sin privata sfär, de sökte nya bekantskaper, bekräftelse och frihet och samtidigt trygghet och fick detta på fritidsgården (Lalander och Johansson 2007).

Respondenterna berättade om att fritidsgården var för dem en arena dit de kunde komma utan att ha ett utstakat mål eller en mening med besöket, det var okej att bara vara, det ställdes inga krav på dem. Det var inget konstigt i att uppehålla sig på gården en hel kväll utan att företa sig något som helst, det var rent av ganska vanligt och helt okej. Just att ha tillgång och möjlighet till denna kravlösa tillvaro på sin fritid tror jag är en väldigt viktig faktor och som även

framkommer i *Ungdomar, fritid och hälsa - En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer*. I denna rapport ser man att den fria tiden skall vara ett komplement till de prestationer man gör i skolan, den skall vara hälsofrämjande; alltså krav och tvångsfri (Ungdomsstyrelsen 2007).

Det goda bemötandet som respondenterna beskriver som bestod av positivitet, glädje, öppenhet och en avsaknad av stelhet och sura miner är något som Hanström och Pettersson Svenneke benämner som en förutsättning för att jobba i den öppna verksamheten. De anser att man måste jobba salutogent; jobba mot det friska och utgå från det positiva. Ungdomarna måste bemötas av respekterande personal som stödjer, bekräftar och lyssnar (Ungdomsstyrelsen 2008). Här tycker jag också att man kan dra en koppling till Antonovsky och hans tankar om att beroende på hur man hanterar de olika stressorer som finns i ens liv så kan det påverka personens placering på skalan hälsa/ohälsa. Genom att få ett trevligt bemötande kan det bidra till att stärka de resurser som Antonovsky benämner *jagstyrka* och *socialt stöd*. Genom att bli positivt bemött, bli sedd och bekräftad kan det hjälpa den unge att få känna en känsla av sammanhang (Antonovsky 2005)

Just känslan av trygghet på gården samt vetskapen om att det finns tillgång till kompisar, socialt umgänge och möjlighet till vuxenkontakt om man så önskar uppges majoriteten av respondenterna vara av stor vikt. De uppges också att de har olika behov av denna vuxenkontakt något som blir den vuxnes uppgift att avläsa då det är han/hon som ansvarar för uppkomsten av relationskapitalet. Här blir det som Trondman säger; den vuxnes ansvar som jobbar för ungdomen att se till så att det uppstår ett välbefinnande i relationen för att kunna utveckla relationskapitalet på ett ömsesidigt plan (Trondman 2003).

Behovet av att ha en fritidsgård för att träffa sina kompisar på, genomföra aktiviteter och att kunna umgås under ordnade former där man visste att det fanns regler framkommer som viktiga. Detta kan kopplas till rapporten; *Ungdomar, fritid och hälsa - En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer* där det påpekas att det måste finnas en tydlig struktur och stabilitet i arbetet gentemot ungdomarna. Jag kunde utläsa ur mina respondenter att det var en stor trygghet att veta vad som gällde på fritidsgården, att de ville ha gränser och regler och att de fick det (Ungdomsstyrelsen 2007). Som till exempel kvinna 22 år som berättade om sin fritidsgårdstid, hon använde gården som en tillflyktsort för att komma ifrån festande när hennes kompisar satt och drack nere vid skolan. Hon använde gården som en ursäkt för att hon måste vara nykter, för att hon visste att där kom man inte in om man druckit. Genom att

säga att hon skulle till gården senare så kunde hon inte dricka och hon fick också ett avbrott från att se de andra festa. Här kan jag dra en koppling till att jag tycker fritidsledarna jobbar både i det skyddande- och det socialiserande perspektivet som Forkby, Johansson, Liljeholm Hansson beskriver i *Främjande pedagogik* där man både jobbar för att skydda individen och att stödja mot negativ påverkan. Samt att man jobbar för en social fostran genom gränssättning och påpekanden om felaktiga beteenden (Forkby, Johansson, Liljeholm Hansson 2008). Ser man till forskningen som genomförts av Persson, Kerr & Stattin så agerar denna kvinna 22 år motstridande mot det forskningsresultat som de framkommer till. Hon valde att använda fritidsgården som en orsak; en fristad för att slippa vara med sina vänner och konsumera alkohol. Detta till trots att hon enligt deras forskningsresultat genom att vara en tjej som uppsökte fritidsgården skulle vara mer normbrytande än sina väninnor som inte var fritidsgårdsbesökare (Persson, Kerr & Stattin 2004).

Respondenternas utsagor gällande uppfattning om regelverk på fritidsgården, bemötande av personalen och upplevd trygghetskänsla går här stick i stäv mot det som framkommer i forskningarna genomförda av (Mahoney & Stattin 2000) (Mahoney, Stattin & Lord 2004) (Persson, Kerr & Stattin 2004) där man visar på ett deltagande i fritidsgårdsverksamheter med ett fåtal tillsynes oengagerade vuxna som jobbar. Det framkommer dock inte om respondenterna anser sig själva eller anses vara antisociala eller ha ett normbrytande beteende. Utan dessa respondenter drar hellre i sin beskrivning av sin upplevda tid på fritidsgårdarna kopplingar till det Mahoney, Stattin och Lord benämner som egenskaper som krävs för att skapa en bra fritidsverksamhet som kan skydda mot ett antisocialt beteende. I dessa fritidsverksamheter bör det enligt dem finnas egenskaper som ger tillgång till fysisk och psykisk säkerhet, en lämplig struktur, tillgång till stödjande relationer, deltagandet bör inge en känsla av tillhörighet, tillgång till positiva sociala normer, möjlighet till att utveckla sina kompetenser bör ges samt att man jobbar för en utökad integrering av koppling till familj, skola och samhället (Mahoney, Stattin & Lord 2004).

Andra vittnade om ett bemötande med avstängning på grund av sina handlingar och inte på grund av sin person och därför så kunde fritidsledarna komma ut och prata med personen och vara trevlig trots regelbrottet. Här anser jag att fritidsledaren har använt sig av sin professionella kompetens som yrkesutövare som Forkby, Johansson, Liljeholm Hansson beskriver i *Främjande pedagogik* där han/hon tar striden, vågar och orkar lägga sig i, påpekar

att beteendet är felaktigt, men att personen ifråga trots detta är okej (Forkby, Johansson, Liljeholm Hansson 2008).

Delaktighet och meningsfullhet

Respondenterna i denna uppsats ingår i ett brett åldersspann från den äldste som deltog i fritidsgårdsaktiviteter på 1970-talet tills den yngste som avslutade sin fritidsgårdskarriär för ett fåtal år sedan; på 2000-talet. Gemensamt för dem alla är att de berättar om att de haft möjlighet till att vara delaktiga och att detta varit en viktig del av tänket på fritidsgårdarna, som den äldste respondenten berättar om; *"vi fick ju, vi hade ju sådana här möten och vi fick vara med och bestämma och att det blev som det blev bestämt på mötena. Som ungarna, det blev att det var väldigt, jag kan inte förstå det att det att dem drev igenom sådant. Men det blev precis som dem ville ha det. Och vi hade mycket att säga till om faktiskt"*. – man 59 år.

Det har varit spännande att utläsa ur empirin att det verkar som om att frågan om delaktighet har stått som en fast punkt på alla fritidsgårdarna genom alla år som respondenterna varit besökare. De berättar om att de blivit tillfrågade och känner att de haft möjlighet att påverka, tycka till och få fram sina åsikter. Saker som de alla verkar ha uppskattat. De berättar om att det kändes bra att vara med, att vara bidragande till att det blev turneringar, discon och cuper. Som en kvinna säger; *"man var med i vissa grupper, vi hade en grupp som hette xxxxxx; vi planerade typ discon för yngre årskurser och lite sånt där. Åk. 1-3 och sen åk. 4-6 och sen fick vi vara med och sälja i kaféet tror jag om jag inte minns fel? För att få in pengar och, asså, vi fick vara med och planera hur verksamheten skulle se ut och just för att få in pengar till vår grupp så fick vi göra nånting sen, så då åkte vi till Liseberg"... "jättekul att känna att det gav någonting. Asså, när man hade, först att man var delaktig i att man kände att man, även om man inte jobbade där så var man; jag är också här! Så att man fick ett litet ansvar"*. – kvinna 39 år. En annan respondent berättar om att det alltid fanns möjlighet till att vara delaktig, men att man kanske inte kände för det och då lät man bara bli och det var helt OK. Han berättar också om att det fanns en lydhörighet på fritidsgården där man om man hade idéer eller önskemål kunde ta upp detta med personalen och så kunde det fixa sig.

Genomgående för alla respondenterna så framkommer det att fritidsgården varit en meningsfull del av deras liv. Den fanns där för dem, den hade bra öppettider, den var en trygg samlingsplats där man visste att det alltid fanns någon att hänga med, prata med, skoja med. *"Det var helt klart meningsfullt. Och så, så att vi hade någonstans att vara. Det var viktigt."*

Helt klart att det var. Och sen dom perioderna som fritidsgården var stängt, den var stängt på sommaren. Då saknade man ju gården som fanken och då var man ju på stan istället. Den stängde varje sommarlov och det var ju då man egentligen skulle vilja ha den öppen. Men så var det inte". – man 59 år.

De delar med sig om att ungdomstiden inte var en lätt del av livet, beroende på många olika orsaker som ställde till det för dem. Genom att möta andra i samma situation, möta vuxna som hade tid att sitta ner och prata så fick man möjlighet att reflektera och jämföra; den gör si, den gör så, vad tycker jag? En respondent tyckte att fritidsledarna hade en annan möjlighet att påverka och möta den unge i och med att detta möte skedde på fritiden och att det var mer en personlig prägel på det än till exempel i skolan. Hon ansåg vidare att den unge har så många tankar och undringar inom sig som behöver vädras med en vuxen för att kunna få en reflektion. En annan respondent berättar om att han var och uppfattades som bråkig, men som genom delaktigheten på fritidsgården och tillsammans med de andra ungdomarna upplevde att han fick inspiration till hur man kunde bete sig. Genom att ha denna trygghet på gården med sina kompisar så underlättade det, det var hela tiden ett givande och ett tagande som den väldigt blyga tjejen som trodde sig vara osynlig berättar om; *"Just att man gjorde saker, när man åkte iväg och gjorde saker så kände man sig meningsfull för att man var delaktig asså, oj man var någon för att man fick vara med, inte bara vara på fritidsgården, utan också vara med när det var utanför. Så det var ju väldigt meningsfullt. För det var ju inte alla som fick det". – kvinna 39 år.*

Det jag direkt kan utläsa ur respondenternas ord är att de känner att de varit delaktiga, att deras medverkan har spelat roll och att det har varit uppskattat med delaktighet. Detta för mig till tankar om Antonovskys begrepp känsla av sammanhang. För att ha möjlighet att känna en känsla av sammanhang så ansåg han att man måste ha tillgång till tre komponenter; begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. De olika delarna är viktiga på sitt sätt men just meningsfullhet ansåg han vara den viktigaste komponenten. För att uppnå en meningsfull tillvaro så är det viktigt att man har tillgång till ett medbestämmande inom en social värdesatt verksamhet. Varje person måste stå till ansvar för sitt handlande, han/hon måste acceptera det den ställs inför och ha en insikt om att ens eget agerande påverkar utfallet (Antonovsky 2005). Genom att bli sedd av personalen på fritidsgårdarna, fått vara med att tycka till och få se att ens åsikter spelar roll har dessa ungdomar bemötts av vuxna som visat att de som ungdomar har ett värde. Varpå ungdomarna också tillskrivit dessa vuxna ett värde och genom detta har

ett enligt Trondmans begrepp; relationskapital uppstått. Man har som vuxen genom att representera dem och deras åsikter, se dem och lyssna på dem gjort dem positivt berörda och delaktiga (Trondman 2003).

I respondenternas berättelser framkommer detta tydligt, de såg och kände att de hade möjligheten till att vara delaktiga. De var delaktiga, vare sig det handlade om en sådan liten sak som att välja vilken film man skulle se eller om man anordnade en turnering/cup eller arrangerade ett mellanstadiedisco. Vissa använde sig mer av detta än andra och det uppges också att man kände en nöjdhet efteråt, att det gav något. Genom att känna denna delaktighet och få tillfället att göra saker, att få möjligheten att tycka till och bli lyssnad på anser jag att man verkligen jobbar mot det friska. Ungdomarna får göra det de tycker är viktigt och kul. Man kan säga att man då jobbar utifrån ett främjande perspektiv som Hanström och Pettersson Svenneke beskriver i *Mötesplatser för unga. – aktörerna, vägvalen och politiken*. I det främjande perspektivet jobbar man målinriktat efter metoder som passar för de deltagande ungdomarna där de ses som medborgare, inte som problem. Man jobbar utefter tron och tanken om att alla har möjlighet att vara aktiva och att utvecklas bara omgivningen tillåter detta (Ungdomsstyrelsen 2008).

Alla mina respondenter säger att deras tid på fritidsgården har varit meningsfull för dem, men vissa av dem har också svårt att sätta ord på vad det var som var meningsfullt. Någon säger att bara det att vara där kändes meningsfullt. Jag kan med hjälp av respondenternas tankar och utsagor tycka och se att fritidsgården har varit en arena som bidragit till meningsfullhet och sammanhang. Det kan vara svårt att se och att sätta ord på vad som kan varit bidragande till denna meningsfullhet och känslan av sammanhang, då det ofta är svårt att skilja ut och kunna sätta ord på känslor man har.

Jag som själv är fritidsledare och som har jobbat med detta i många år tror att fritidsledaren i sitt arbete bör och måste jobba både förebyggande och främjande gentemot ungdomarna som också Forkby, Johansson och Liljeholm Hanssonskriver om i *Främjande pedagogik*. Dessa två perspektiv ligger väldigt tätt och kan vara svåra att skilja åt. I det främjande arbetet utgår man från nuet, man jobbar för att tillgodose behov och utgår från de positiva resurser som finns och man jobbar för att hjälpa ungdomarna se sina kapaciteter och utveckla dem. När man jobbar förebyggande riktar man sitt arbete mot ett befintligt problem, man har fokus på att det skall undvikas och man jobbar mot framtiden. Sammantaget handlar det om att utveckla de bra egenskaperna och att hämma och undvika de negativa (Forkby, Johansson,

Liljeholm Hansson 2008). Kopplingar kan dras till det som enligt Mahoney & Stattin saknas i deras forskning om fritidsverksamheter. De visar att det krävs struktur i fritidsverksamheten för att hämma ett antisocialt beteende bland de deltagande ungdomarna. Mina respondenter visar på och sitter igen med känslor av delaktighet och meningsfullhet efter att ha deltagit i fritidsgårdsverksamheter i Trollhättans Stad. Dessa verksamheter har enligt dem haft en klar ledning av utbildade vuxna, det har funnits ett tydligt regelverk och det har skapats goda relationer mellan ungdomarna och fritidsledarna (Mahoney & Stattin 2000).

Jag vill återigen koppla till Antonovsky och hans; känsla av sammanhang som skall bidra till att personen genom att känna detta sammanhang lär sig bättre att handskas med stress, påfrestningar och svårigheter. I empirin tycker jag tydligt att det framkommer att respondenterna har upplevt fritidsgården som en trygg samlingsplats. Det var en plats för att få träffa sina kompisar, de bemöttes av utbildade och engagerade vuxna, de lärde känna nya människor, de ingick i en social grupp. De kände att de fick vara delaktiga om de så önskade, de berättade om att känna sig behövda och kanske saknade om de inte var där. Alla dessa saker tror jag var bidragande orsaker till att de kände att fritidsgården var meningsfull för dem och att det ingav en känsla av sammanhang (Antonovsky 2005).

Vad hade vi gjort utan fritidsgården?

Alla sex respondenterna uppgav att de tyckte fritidsgården varit en viktig del av deras ungdomstid där de hade haft många roliga och givande stunder. En man berättar att fritidsgården kanske inte betydde så jättemycket för honom, men att han alltid uppskattat att den funnits och att den troligen stoppat honom och hans kompisar från att hitta på dumheter. Majoriteten av respondenterna resonerar i samma riktning på frågan om vad de trodde de skulle gjort om fritidsgården inte funnits? *"Jag hade väl stökat till med bråk och slagsmål i skolan och kanske man hade väl inte varit den personen man är idag. Att ha familj, man kanske hade gått på droger, man vet aldrig liksom hur det livet hade sett ut om man ens hade levt idag? Faktiskt"*. – man 27år. Han relaterar detta till andras öden som han sett utspela sig. Han berättar om tidigare bekanta som har valt andra mindre lyckade vägar och riktningar i livet som han tyckte att han räddades ifrån genom att vara på fritidsgården, umgås med sina kompisar där och ta emot de råd och tips han fick från dem och fritidsledarna. Majoriteten av respondenterna gav uttryck för en oro om att ett tillhåll på stan och en tidigare alkoholdebut och en frekventare alkoholkonsumtion hade varit nära om de inte haft sin fritidsgård att gå till som denna kvinna berättar om; *"Det kanske hade varit helt annorlunda om vi inte hade haft*

gården för att då hade vi suttit på en parkbänk och träffat alla andra nere på stan och då hade man säkert börjat tidigare, det tror jag". – kvinna 40 år. Detta är det ju inget man har belägg för att säga; att si eller så hade det blivit om inte fritidsgården funnits, men jag anser att detta är viktiga tankar att ta med. Speciellt i och med att alla respondenterna drar åt ett och samma håll när frågan ställs, de för tankar och farhågor mot ett negativt beteende och det måste ju ha något i sig? Den yngsta respondenten får slutligen komma till tals med sin farhåga; "Jo men asså, hade jag inte haft valet att komma till fritidsgården istället för att sitta där ute med dom när dom söp, så hade jag ju säkert varit en av dom som, ja som inte har det så bra som jag har det i dag till exempel. Så det kanske typ var en liten räddning. För jag vet ju alla andra som valde att inte komma hit, dom har ju liksom gått ner sig ganska rejält". – kvinna 22 år.

Vi är alla människor och vi alla tycker olika om många saker, men här är en sak som mina respondenter tycker lika om; fritidsgården har haft betydelse och den har gjort skillnad för dem. De har genom sin anknytning till fritidsgården under sin frigöringstid från sina föräldrar som enligt Lalander och Johansson pågår under denna adolescensfas mellan 12-17 år känt beroendet av sina kompisar och relationsskapandet med andra utanför familjen, de har fått bekräftelse och trygghet i dessa relationer. De har upparbetat ett beroende av en grupp tillhörighet samt att de blivit stärkta i sina val av vilka grupp tillhörigheter som de vill medverka och delta i (Lalander och Johansson 2007). Fem av dem drog direkt en koppling till att de trodde att negativa aktiviteter och ett "häng på stan" hade varit nära tillhands om de inte haft möjligheten att komma till fritidsgården. Endast en av respondenterna uppgav att hon höll på med andra fritidsaktiviteter som fotboll och ridning de dagar då hon inte besökte fritidsgården. Detta kan vittna om ett behov av att det i framtiden behövs fritidsgårdar. Bra fritidsgårdar med tydliga regler, utbildad personal som jobbar åt uppsatta mål och gärna i ett samarbete med andra insatser som ingår i ungdomens livsvärld som till exempel skolan, idrottsföreningar och socialtjänsten. Verksamheter som innehåller de egenskaper Mahoney, Stattin & Lord efterfrågar skall finnas i en bra fritidsverksamhet (Mahoney, Stattin & Lord 2004). Man bör ha med sig resultaten som framkommer i *Ungdomar, fritid och hälsa - En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer* där man ser att fritiden är viktig för identitetsutvecklingen. Det är viktigt att den unge får ingå i sociala sammanhang som är annorlunda än de som skolan erbjuder, att han/hon får tillgång till delaktighet, demokrati och inflytande på sin fritid. Genom att ha tillgång till detta kan det bidra till att ens personliga utveckling får en skjuts framåt, identiteten byggs upp och självkänslan blir bättre

(Ungdomsstyrelsen 2007). Detta är saker som dessa personer berättat om, för dem har fritidsgården varit en plats för social uppskattning som Antonovsky ansåg vara viktig. Genom att ha tillgång till denna socialt värdesatta verksamhet fick de tillgång till ett medbestämmande. Här såg de att deras agerande påverkade utfallet och att de blev tvungna att ta ansvar för sitt handlande. Antonovsky sade också att de sammanhang som man befinner sig i; kulturella och eller socio-strukturella påverkar en positivt eller negativt (Antonovsky 2005). Återigen vittnar dessa respondenter som varit besökare på Trollhättan Stads fritidsgårdar om en känsla av tillhörighet, trygghet och att fritidsgårdsbesöken för dem varit givande och betydelsefulla. Känslor som inte stämmer överens med de forskningsresultaten som redovisas av; (Mahoney & Stattin 2000) (Mahoney & Stattin 2000) (Persson, Kerr & Stattin 2004). Vad detta kan bero på får vara osagt, men orsaker som kan spela in kan vara att slumpen givit mig just de sex respondenterna som upplevd raka motsatsen av det forskarna kommit fram till. En annan möjlighet kan vara att Trollhättan Stad genom sin satsning på fritidsverksamhet genom många år byggt upp en fungerande verksamhet med utbildad personal, regelverk och måluppfyllelseplaner. Man har vunnit på detta och det har blivit fördelaktigt för stadens ungdomar som visar upp dessa positiva upplevelser, vilket kanske inte varit fallet i de kommuner som deltagit i forskningen som genomfördes av (Mahoney & Stattin 2000) (Mahoney & Stattin 2000) (Persson, Kerr & Stattin 2004).

7. Sammanfattande diskussion

Syftet med denna uppsats var att söka svar på vad den före detta besökaren har med sig från sin fritidsgårdstid, jag ville se vad den givit dem av lärdomar och känslor av delaktighet och meningsfullhet. Vidare undrade jag varför han eller hon blev en återkommande besökare och hur de trodde att deras fritid sett ut om fritidsgården inte funnits för dem.

De svar som framkom ur empirin vittnar om att alla respondenterna sitter på en positiv bild av sin tid som ungdom på fritidsgården. De har fått med sig erfarenheter och styrkor som de anser att de har nytta av i sitt nuvarande liv. Givetvis av varierande intensitet, några kunde direkt se att fritidsgårdstiden hade påverkat dem och att de hade nytta av de erfarenheter de hade med sig därifrån, medan andra fick tänka efter lite mer för att se kopplingen att de fått med sig några lärdomar.

Här kommer en sammanfattning av det som framkommer i de olika tematiseringarna. Vilka jag anser besvarar det syftet och de frågeställningarna intervjuundersökningen sökte svar på. I

temat *Detta fick vi med oss* får vi reda på vad respondenterna tycker att de fått med sig av erfarenheter och lärdomar under sin fritidsgårdstid. De tycker att tiden på fritidsgården var lärorik då de fick tillgång till skapandet av nya vänskapsförhållanden, de socialiserades och upprätthöll dessa vänskaper genom att vara juste mot varandra och vara en bra kompis. Att visa respekt mot varandra var en viktig lärdom man fick med sig samma som att man lärde sig hur man skulle bemöta andra med glädje. Genom att få möta så många människor med olika bakgrunder kunde man få inspiration och lärdom om hur man skulle bete sig samt att detta gav en lärdom som några har haft med sig i sitt eget arbete med ungdomar i deras nuvarande yrken. I temat *Orsaker till trivsel* fick vi reda på varför man gick till gården, vad man gjorde där och hur man kände inför och under besöket. Viktigaste orsaken till att man gick till gården var nog för att träffa sina kompisar, man hade ett ställe att vara på där man var välkommen och blev bemött av trygga vuxna. Det fanns inga måsten på gården utan man kunde i stort sett göra det man ville bara man höll sig inom regelverket som fanns. Att bara hänga var en vanlig aktivitet, likaså var biljard, fotboll och kortspel vanliga aktiviteter som man sysslade med. Just befintligheten av regler som var satt och följdes var något som besökarna uppskattade. Gården uppfattades som en trygg mötesplats där man blev sedd och där man visste att det fanns personal till hands om man kände ett behov av ha kontakt med dem. *Delaktighet och meningsfullhet* är temat som tar upp de områden där respondenterna berättar om hur de kände delaktighet och meningsfullhet på fritidsgården. Deltagarna kände sig alltid lyssnade på och att deras åsikter spelade roll och var viktiga. De blev alltid tillfrågade och hade möjlighet att påverka vad som skulle ske på gården. Det fanns en lyhörddhet bland personalen; ville man genomföra något på gården så var detta oftast fullt möjligt liksom att det var helt ok att avstå från att vara delaktig. Genom deltagande i gruppaktiviteter kände sig vissa respondenter väldigt delaktiga och deras delaktighet var mycket meningsfull både för dem själva och för utfallet av den aktivitet som genomfördes. Sammantaget upplevdes fritidsgården som en meningsfull mötesplats som var deras, var trygg och som hade vuxenkontakt om man önskade det. I det sista temat *Vad hade vi gjort utan fritidsgården?* framkom respondenternas alla faror som de trodde kunde blivit verklighet om de inte haft sin gård att komma till. Det uppskattades att den fanns för annars hade man nog hitta på massa mer dumheter. Många tyckte att det var upplyftande att den fanns för att man ansåg den vara bra för dem. Flera av respondenterna uttryckte en oro för att en frånvaro av fritidsgårdar hade varit förödande för dem då de förutspådde att de då hade kommit att hänga mycket mer på stan. De trodde också

att det kunde ha lett till en tidigare alkoholdebut som troligtvis hade lett till en ökad konsumtion av alkohol.

Efter att ha genomfört denna undersökning, analyserat empirin, plockat in tidigare forskning, de teoretiska utgångspunkterna och lagt ihop med dessa resultat så kan jag se att de pekar åt ett håll. Jag har kunnat se likheter och kopplingar med den tidigare forskningen som togs fram förutom när det gäller forskningen genomförd av (Mahoney & Stattin 2000), (Mahoney, Stattin & Lord 2004) och (Persson, Kerr & Stattin 2004). Här har mina resultat stått i motsättning till deras resultat.

Kopplingar till de teorier som jag valt att använda mig av för att tolka min empiri har inte varit svårt att hitta. Många kopplingar kan dras till Antonovsky och hans teori om Salutogenes och Kasam. Fritidsgården är enligt respondenterna viktig och har för dessa sex tidigare besökarna varit en plats som lett till att de har känt en meningsfullhet. Detta i och med att den var viktig för dem och hade betydelse. På fritidsgårdarna har personalen jobbat salutogent, mot det friska där besökarna som individer har varit i fokus och känt sig betydelsefulla.

Arbetet för att inge känslor av delaktighet på gårdarna samt att visa på hur man skall vara mot sina medmänniskor har varit grundläggande. Genom denna delaktighetskänsla och uppbyggnad av sin jagstyrka på gården tillsammans med de andra besökarna och fritidsledarna har de lärt känna en begriplighet inför saker som sker runt dem. Genom att ingå i denna verksamhet har de fått tillgång till ett socialt stöd och man har sett att det fanns resurser för att kunna hantera eventuella problem; alltså har man byggt upp sin hanterbarhet. Allt detta tillsammans har förhoppningsvis lett fram till att man kunnat få en känsla av sammanhang under sin tid på fritidsgården och att det följt med dem i deras senare liv (Antonovsky 2005). Kopplingen till teorin om adolescensen har framkommit i flera avsnitt där respondenterna berättat om sitt förändringsarbete som pågått inom dem under sina år som tonåringar mellan 12 och 17 år som de varit besökare på fritidsgårdarna. De har berättat om vikten av att frigöra sig och om skapandet av nya vänskaper och relationer. De har också berättat om vikten av att få bekräftelse, att kunna göra aktiva val av vilka man vill umgås med och de har visat att de vill ha trygga ramar och regler att hålla sig till (Lalander och Johansson 2007). Uppkomsten och vårdandet av teorin om relationskapitalet har visat sig vara viktig för respondenterna. De har berättat om att det uppstått ett ömsesidigt relationskapital mellan dem och fritidsledarna på gårdarna. De har visat att den vuxne tillskrivit dem ett värde och att de tillskrivits ett värde av dem. Detta värde har uppstått genom att den unge har blivit positivt berörd, blivit sedd och känt att han/hon varit delaktig i verksamheten. Det har också

framkommit att ansvaret för att denna relation skall uppstå och hur den skall fortgå ligger hos den vuxne (Trondman 2003).

Idéer som framkommit till eventuell vidare forskning vore att se på hur eller om fritidsgårdsarbetet har ändrat sig under sin livstid. Innebar det samma sak att vara fritidsgårdsbesökare på 1930- talet när den första fritidsgården öppnade som det är nu 2013? Skiljer dessa sig åt och vad är det som skiljer dem åt? En annan forskningsidé att titta på kan vara att undersöka närmare hur fritidsledarna jobbar och jobbat för att upprätthålla delaktighetskänslan som mina respondenter vittnade om har hållit i sig från 70-talet och fram tills nu. Ytterligare en forskningsidé kan vara att forska på hur fritidsutbudet kring den unge har ändrats och utvecklats och vilken inverkan detta har haft på honom/henne. Som till exempel en av mina respondenter berättade om att det inte fanns så mycket annat att göra på kvällarna än att hänga på gården, detta därför att det inte fanns mer än två kanaler på tv och att de knappt eller aldrig visade några ungdomsprogram. De hade inga tv-spel, mobiltelefoner eller datorer med internet att hänga vid. Idag har ungdomarna allt detta och mer därtill, men många väljer ändå att tillbringa sin tid på fritidsgården så gott som varje dag och då kan man ju fråga sig vad det beror på?

8. Referenslista:

Artiklar:

Mahoney, J. L. Stattin, H. (2000). *Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context*. Journal of Adolescence, 23, 113-127

Mahoney, J. L. Stattin, H. & Lord, H. (2004). *Unstructured youth recreation centre participation and antisocial behavior development: Selection influences and the moderating role of antisocial peers*. International Journal of Behavioral Development 2004, 28 (6), 553-560.

Persson, A. Kerr, M. Stattin, H. (2004). *Why a leisure context is linked to normbreaking for some girls and not others: personality characteristics and parent-child relations as explanations*. Journal of adolescence 27 (2004) 583-598.

Böcker:

Antonovsky, Aaron (2005). *Hälsans mysterium*. 2. utg. Stockholm: Natur och kultur

Bryman, Alan (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Danermark, Berth. m.fl. (2003). *Att förklara samhället*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Djurfeldt, Göran, Larsson, Rolf, Stjärnhagen, Ola (2010). *Statistisk verktyglåda 1: samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Hanström, Marie (1990). *Gården i framtiden: ett studiematerial*. Stockholm: Fritidsforum

Hartman, Sven G. (2003). *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur

Kvale, Steinar, Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lalander, Philip, Johansson, Thomas (2007). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur

Trondman, Mats (2003). *Kloka möten: om den praktiska konsten att bemöta barn och ungdomar*. Lund: Studentlitteratur

Rapporter:

Forkby, Torbjörn, Johansson, Helena, Liljeholm Hansson, Susanne (2008). *Främjande pedagogik: perspektiv och läroprocesser i ungdomsarbetet*. Göteborg: FoU i Väst. (Rapport/ FoU i Väst, 2008:4)

Sandberg, Fredrik (2006). *Livsvärldsarenan, livsvärldspedagogen och livskunskapen. Det kommunikativa handlandets betydelse för fritidsledaren som pedagog*. Magisteruppsats i Pedagogik. Lund: Pedagogiska institutionen, Lunds Universitet.

Elektroniska dokument:

Statens offentliga utredningar 1951:41 *Ungdomen möter samhället*. Tillgänglig: <http://regina.kb.se/sou/> [2012-05-22]

Sveriges Kommuner och Landsting (2010). *Anläggningar för kultur, idrott och fritid 2010*. ISBN 978-91-7164-749-8. Tillgänglig: <http://www.skl.se/> [2013-04-12]

Fritidsledarskolorna, Folkhögskolor i samverkan (2010). *Gemensam utbildningsplan för fritidsledarutbildning i Sverige* [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.fritidsledare.se/> [2013-04-12]

Ungdomsstyrelsen (2007) *Ungdomar, fritid och hälsa - En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:13. ISBN 978-91-89050-99-0 ISSN 1651-2855 [2013-04-20]

Ungdomsstyrelsen (2008). *Mötesplatser för unga. – aktörerna, vägvalen och politiken*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:2. ISBN: 978-91-85933-04-4. ISSN: 1651-2855 [2013-04-20]

Muntliga källor:

Wising, Benny Förvaltningschef Kultur & fritid, Trollhättans Stad. Intervju den 20 maj 2013

Övrigt:

Fritidsgårdarna Trollhättans hemsida: <http://www.fritidsgardarnathn.se/> [2013-05-15]

9. Bilagor

Vänersborg 2013-04-03

Till Camilla Magnusson, fritidsgårdschef, Trollhättans stad.

Hej!

Mitt namn är Siv Tengberg och jag studerar nu min sista termin på socialpedagogiska programmet på Högskolan Väst. I kursplanen ingår det att skriva en kandidatuppsats; som är en enklare forskningsuppgift inom ett intressant ämne.

Ämnet jag har valt att forska på är; Hur före detta fritidsgårdsbesökare uppfattade sin tid på fritidsgården? Var det bara ”hopp & lek” eller gav den något mer? Bidrog den till ex: trygghet, identitetsskapande, uppfostran eller åsiktsbildning som besökaren haft nytta av i sitt vuxna liv?

För att få svar på dessa frågor är min tanke att jag genom en kvalitativ studie skall intervjua tre kvinnor och tre män som kan ge mig material utifrån respondenternas perspektiv. Jag söker tillgång till deras upplevelse av sin tid på fritidsgården och vill tolka och analysera deras ord.

De respondenter jag kommer söka efter är vuxna och de kommer att delta på frivillig basis, men jag vill ändå med detta brev meddela dig om att detta arbete sätts igång inom kort. Jag kommer att ta kontakt med fritidsgårdarna för att med hjälp av fritidsledarna få kontakt med f.d. besökare. Ansvariga för denna studie är jag som författare, min handledare Annika Theodorsson samt Högskolan Väst som lärosäte.

Har du frågor eller synpunkter är du välkommen att kontakta mig.

Med vänliga hälsningar

Siv Tengberg siv.tengberg@student.hv.se

Telefon: xxxx-xxxxxx

Vid frågor till handledare kontakta annika.theodorsson@hv.se

Hej!

Vänersborg 2013- 04-02

Mitt namn är Siv Tengberg och jag läser nu sista terminen på socialpedagogiska programmet på Högskolan Väst innan jag blir en fullfjädrad socialpedagog.

I kursplanen ingår det att skriva en kandidatuppsats; som är en enklare forskningsuppgift inom ett intressant ämne. Ämnet jag har valt att forska på är;

Hur du som tidigare fritidsgårdsbesökare uppfattade din tid på gården? Var det bara ”hopp & lek” eller gav den dig något mer? Bidrog den till ex: trygghet, identitetsskapande, uppfostran eller åsiktsbildning som du haft nytta av i ditt vuxna liv?

För att få svar på dessa frågor är min tanke att jag skall intervjua tre kvinnor och tre män och jag är tacksam om jag kan få din hjälp; detta genom att vi möts till en intervju på max en timme. Vill du träffas hemma hos dig eller på annan plats kommer överens om detta. Givetvis bjuder jag dig på en fika för besväret. Vi kan ses på Högskolan Väst

den:..... klockan:..... i rum:.....

(Vi kan ses i Café Västan 1:a vån vid entrén, så slipper du leta efter lokalen).

Hoppas du omgående kan meddela om den givna tiden passar för din del eller om vi skall hitta en ny tid. Jag finns på telefon xxxx-xxxxxx.

Intervjun kommer att spelas in för att jag skall kunna ha tillgång till den under uppsatsens skrivarbete, sedan när uppsatsen är klar och godkänd kommer intervjun att raderas. Intervjun kommer att avidentifieras så att det inte kan utläsas att det är du som sagt det du sagt. När uppsatsen är färdig kommer den att vara tillgänglig för allmänheten att läsa i och med att den då är en offentlig handling. Den kommer att laddas upp på Högskolans databas Diva och kommer därmed att finnas tillgänglig på internet. Givetvis så skickar jag dig ett exemplar så att du får se vad du varit delaktig i.

Deltagandet är helt på frivillig basis och du har givetvis möjlighet att ångra dig och avbryta deltagandet om du känner för det. Ansvariga för denna studie är jag som författare, min handledare Annika Theodorsson samt Högskolan Väst som lärosäte. Ser fram emot en spännande träff och intervju med dig!

Vänliga hälsningar

Siv Tengberg siv.tengberg@student.hv.se

Vid frågor till handledare kontakta annika.theodorsson@hv.se

Intervjuguide

Persoligt/bakgrundsfrågor

Berätta lite om dig själv:

Fritidsgården

Berätta om ditt möte med fritidsgården:

- Vad gjorde man där, vad gjorde du där?
- Varför gick du dit?
- Vad fick dig att bli en återkommande besökare?

Vad betydde fritidsgården för dig? Behövdes den?

- På vilket sätt?
- Behövde du den?

Vad tror du att du hade gjort på din fritid om inte fritidsgården funnits?

Persoligt

Berätta om ett vanligt besök på fritidsgården som du kommer ihåg det.

- Vilka känslor fick du när du kom dit?
- Vad gav det dig?

Hur uppfattade du möten med andra besökare, vad gav det dig?

- Vad pratade man om?
- Vad lärde du dig i dessa möten?

Vad bidrog du med för att göra fritidsgården till en trevlig plats att vara på?

Skapades det relationer på fritidsgården? Mellan vilka?

Kan du nu i ditt vuxna liv dra kopplingar till att du lärde dig något då när du var besökare?

Fritidsledarnas roll

Berätta hur du uppfattade fritidsledarna.

- Hur blev du bemött när du kom till gården?
- Försökte de förmedla något till besökarna?
- Vad? På vilket sätt?
- Hur uppfattade du detta?

Vad lärde du dig i mötet med fritidsledarna?

Är begrepp som; delaktighet, meningsfullhet, känsla av sammanhang något du kan koppla till din tid på fritidsgården? Isåfall; varför och på vilket sätt?

Övrigt

Finns det något mer som vi glömt att prata om som du tycker är viktigt att ta med?

Högskolan Väst

Institutionen för individ och samhälle

461 86 Trollhättan

Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99

www.hv.se